

Speculum ecclesie
cum multis additi
onibus.

Domini Hugonis primi car-
dinalis ordinis predicatorum tra-
ctatus perquam utilis: qui speculum
ecclie inscribitur.

Pro hoc speculo vide librum intitulatum theologia natu-
ralis vel liber creaturarum in capitulo. xxx. i quo iter cetera di-
cit. Et quod in ipso esse est totus mundus Et quicquid potest
esse: ideo quod ipse intelligit suum esse: continuo intelligit et vidit to-
tum mundum et omnia que possunt esse. Et quod in suo esse sunt omnia si-
mul: ideo omnia simul intelligit et vidit et cognoscit per suum esse
quod est speculum uniuersale in quo omnia sunt et cognoscunt. Et
sic qui videt speculum videt tria: scilicet speculum et seipsum et
transientes. Et sic sacerdotes predicatores et doctores mul-
tus possunt prodesse: si sint quales debent esse. quoniam sicut unusquisque
qui habet speculum in manibus suis potest videre maculam
quam habet in oculo vel in facie: sic unusquisque audiendo ver-
bum diuinum poterit videre maculam quam habet in anima id est
peccatum. et istud est contra multos qui dicunt quod absque lectio-
ne et sermone vel predicatione poterunt se scire vitare pecca-
tum si vellent. Sed isti videant Gregorium in primo dialogo
capitulo primo: in quo inter cetera dicit. ne dum quisque simi-
liter sancto spiritu impletum presumit: discipulum hominis esse
despiciat: et magister erroris fiat.

De numero: ordine & signifi- catione sacerdotalium vestiu. Rubrica prima.

Ita apostolus ad Ephe. vi. In-
duite vos armatura dei: vt possit
stare aduers⁹ insidias diaboli. hec
armatura est vest⁹ sacerdotalis si-
gnificatiua septēplici⁹ virtutis: rep-
sentatiua septē vestiu⁹ christi qbus
indur⁹ fuit tpe passionis. Primum
ergo vestimētum quo induit sacer-
dos ē amict⁹: quo caput tegitur significās salutē q̄ per fi-
dē tribuit. Et ē fides scōm aplm ad heb. re. xj. substantia. i.
fundamentū rerum sperādarum argumentum non appa-
rentium. De hoc apostolus ad ephe. vi. Galeam salutis
assumite. & representat illud coopertorium quo velabant
iudei faciē christi dicētes. Luce. xxiij. Mathei. xxvj. Pro-
phetiza nobis christe quis est qui te percussit. Secunduz
vestimentum quo tegitur corpus a sursum vsq; ad deor-
sum: est vestis alba qua sacerdos induitur. & significat spē
que ex grātia prouenit ecclesie sursum & ex meritis ecclesie
deorsum. De hoc dicit apostol⁹ ad Romanos. viij. Spe-
enī salui facti sumus. Et sic dicitur Roma. viij. Spes q̄
videtur non est spes. Et sic ait apostolus prima corinth.
xiiij. spes. fides. charitas. &c. Sed pro temperantia vide
Thomam sua secūda secūde. q. xiiij. ad quartum. vbi di-
cit q̄ temperantia sit circa delectationes tactus. Hoc re-
presentat vestem in qua illudit herodes christū. Lu. xxiiij.
Tertium vestimētum quo sacerdos induitur est corrigia
vel cingulū. per hāc significat iusticia cuius duo sunt bra-
chia inter se constringentia. s. declinare a malo & operari
bonus. sic propheta in ps. xxxiiij. De hoc Esay. xi. Et erit
iusticia cingulū lumborū eius. hec corrigia representat fla-
gellum quo pilat⁹ cecidit xpm. Joā. xix. Quartum vesti-

mentū quo sacerdos induit est manipul⁹ q̄ in leua ponit: p̄ quē fortitudo designatur q̄ cōtra aduersa debellatur. De hoc dicit ap̄lus. Fortitudo et virtus retrahēs impetus aduersitatis. Iste manipul⁹ representat funē quo ligatus fuit Iesus a iudeys comprehēsus. vñ Joh. xviii. Eō prehenderunt et ligauerunt eū. Quintum vestimentum quo sacerdos induitur est stola presbyteri orariū .i. stola diaconi qd̄ habet duo brachia pendēda: q̄ significat puritatem et tēperantiā. vñ ap̄lus. ad Titū. ij. Sobrie et pie viuamus i hoc seculo. Hec stola representat ligamentuz q̄ fuit ligatus Iesus ad colūnā. Tertū vestimētū quo sacerdos induit ē casula p̄ quā significat charitas. Nā sicut casula cōtegit cetera vestimēta: sic charitas cooperit multitudinē peccatorū. Hec casula representat purpureū vestimētū quo milites circūdederūt Iesum. Johā. xix. veste purpurea circūdederūt eū.

De accessu ad altare.

Unūc vidēdū ē q̄liter ad altare accedēdū ē. Dicit. iij. regū. vij. q̄ Salomō fecit altare eneū. et̄ ero. xxxv. Moyses fecit labiū eneū d̄ speculis mulierū i quo lauabāt se sacerdotes in itroitu tabernaculi. In labio eneo sono oro significat confessio. In altari eneo met̄ amaritudo. In speculis mulierū vite scōz p̄sideratio. Sacerdotes d̄o anteq̄ ad altare veniāt p̄ confessionē se absoluāt. Per amaritudinē met̄is se purgent. p̄ p̄siderationem vite scōz se informant. De p̄mo Esaie. ij. Adūdamini q̄ fertis vasa d̄ni. De secūdo i epistola ad cori. xv. Expurgate vet̄ fermentū. De tercio ad hebre. xij. habētes deponam⁹ oē p̄odus vt non circūdet nos peccatū. Cū ergo venerit sacerdos ad altare vestimēt̄ suis idut̄ iclinat se deuote dicēdo orōnē. **O** Deus qui de indignis dignos facis: De iniustis iustos. de peccatoribus sc̄os: munda cor et corpus meuz ab oī contagione et sorde peccati: et fac me dignū et strenuum

scris altaribus tuis ministrū: ⁊ cōcede vt in hoc altari ad
qđ indign⁹ accedo: meū votū atq; sacrificiū tibi sit accep
tabile: mihiq; ⁊ oībus p qbus offero te miserāte pficiat
ad salutē. Per xpm dñz nrz. Hāc orōnē debet dicere cuz
silētio ⁊ cū ererit se dicat. Cōfitemini dño. ⁊c. Ego re⁹
⁊ indign⁹ cōfiteor deo. ⁊c. Respōdet a choro ⁊ ministris.
Misereat tui ops. ⁊c. Et post cōfiteor dicat sacerdos ite
rū. Misereat vestri. ⁊c. Absolutiones. ⁊c. Semp in vno
loco ante altare stans dicat pces subsequētes. De⁹ tu cō
uersus viuificabis nos. ⁊c. Ostēde nobis. ⁊c. Dñe exaudi
orōnē. ⁊c. Oremus. Aufer a nobis q̄s dñe cūctas iniq̄ta
tes nr̄as vt mereamur puris mētib⁹ introire ad sc̄tā sc̄tō
rū. Cū ererit se osculet p̄mo diaconū: ⁊ postea subdia
conum dicēdo. Habete pacis osculum vt apti sitis sacro
sancto altaris dñi ministerio. Deinde osculet tectū supra
altare si habeatur. ⁊ si nō habeatur osculetur altare in me
dio altaris. Sequitur tūc. Adiutoriū nostrū in noīe dñi.
Qui se. Sit nomē dñi benedictus. Et hoc nūc. Hoc pera
cto sequitur introitus missę. sed qz dicit aplus ad Titū. ij.
Obscero. ⁊c. ideo primo oportet fieri obscrationes. Se
cundo orōnes. Tertio postulationes. Quarto gratiaruz
actiones. Sic aplus prima ad corinti. ij. Ideo totā missa
distinguitur seu diuidit in quattuor partes. Prima pars
missę est ab introitu vsq; ad Te igitur: ⁊ hec vocat obsē
rationes. Secūda a te igit vsq; ad pater nr̄: ⁊ hec vocat
orōnes. Tertia pars ē a p̄ nr̄ vsq; ad collectas: ⁊ hec vo
cat postulationes. Quarta ps vsq; ad Ire missa est: ⁊ hec
vocatur gr̄iaruz actiōes. De p̄ma pte missę dicēdū ē. Pri
mo ei⁹ initiū ē itroit⁹ ⁊ hoc significat vaticinia sc̄tōrū p
phetaz ⁊ d̄sideria p̄z d̄sideratiū filiū dei icarnādū: i. cui⁹
rei signū i p̄ma dñica aduēt⁹ dñi cātat ecclia. istū itroitū.
Ad teleuau i ⁊ versiculū. Vias tuas. ⁊c. cū gl̄ia pa. ⁊c. qđ
designat opa eoz. Triplicat aut itroit⁹ in diebus festiuis
in laudē trinitatis. Pro q̄ nota capi. ⁊ suluisti de cele. mis.

sup p̄tula. excepto die natiuitat̄. vbi dicit glo. die natiui-
 tat̄ dñi plures misse celebrant̄. de p̄se. di. j. nocte sc̄tā. Et
 celebrāt tres propter mysteriū: qm̄ p̄ illas tres rep̄sentat̄
 triplex stat⁹. s. āte legē: sub lege ⁊ stat⁹ gr̄e. qm̄ illa q̄ cāta
 tur ī nocte rep̄sentat statū q̄ fuit āte legē. i. āte legē scriptu-
 re: qm̄ oēs erāt ī tenebris. vñ dicitur ī missa illa p̄phetia.
Popul⁹ gētiū q̄ ambulabat ī tenebris. Sc̄da q̄ dicit̄ ī
 auroza rep̄sentat tēp⁹ sub lege: i q̄ iā icipiebāt ex p̄te scire
 pctm̄: s; nō plene p̄pter dicta legis prophetaz. Et idō cā-
 tat̄ inter diē ⁊ noctē. Et d̄ officiu. Lux fulgebit hodie.
Tertia d̄ ī die: p̄ quā designat̄ tēp⁹ gr̄e. s. p̄sente: ī q̄ d̄
 offm̄. **P**uer nat⁹ est nobis. Et d̄ semel ī vigilia cū gl̄ia ī
 laudē incarnationis. d̄ enī ī dieb⁹ alijs bis ī laudē diui-
 ne ⁊ hūane nature: q̄ ī p̄sona filij sunt vnite. Sc̄sciendū est
 q̄ ī quibusdā dieb⁹ festiuis d̄ introit⁹ p̄fecte ⁊ īp̄fecte.
Primo p̄fecte: q̄ p̄fecte ecclesia deū laudat p̄fecta laude.
Secūdo d̄ īp̄fecte: q̄ īp̄fecta ē oīs laus vite. **T**ertio
 modo dicitur p̄fecte: q̄ p̄fecta est laus patrie.

De Kyrie eleyson.

Sequit̄ kyrie eleyson. qd̄ triplicat̄ propter laudē tri-
 nitat̄. Et p̄mo d̄ ter kyrie eleyson ī laudē p̄ris. Se-
 cūdo d̄ x̄pe eleyson ter ī gl̄iaz filij. ⁊ tertio d̄ kyrie eleysō
 ī honorē sp̄s sc̄ti. Dicitur aut̄ nouies propter nouē ordi-
 nes angeloz. Et est notādū q̄ tres ligue ī missa deū lau-
 dāt. s. greca latīa hebreā. Greca ē enī cū d̄ ter kyrie eley-
 kyri. enī idē ē qd̄ dñe eleyson miserere nobis. vñ kyrieleysō
 tantū sonat. **O** dñe miserere nobis. Hebreā ligua ē alla.
 q̄ allelu tātū sonat q̄ntū laudare ī latino. ⁊a īnuisibile. ⁊
 hec īterp̄tatio ponit̄ ab augu. ī glo. psalterij. S; notādū
 q̄ alleluja a diuersis docto: ib⁹ īterp̄tat̄ diuersimode qm̄
 hieroni. ait. alle. i. creatura. lu. i. laudet. ⁊a. i. dñm **A**mbro.
 vero ait. alle. i. lux. lu. i. vt⁹. ⁊a. i. salua. **A**ugu. aut̄ ait. alle.
 i. p̄r. lu. fili⁹. ⁊a. sp̄s sc̄tūs. **B**rego. ait. alle. i. altissimus le-
 uat⁹ ī cruce. lu. i. luxerūt apli. ⁊a. i. surrexit dñs. **A**lij aut̄

dicūt. *All. i. laus tibi dñe rex eterne glie. Papias ait. alla. i. laudate ⁊ glificate dñm. Almē. interpretat fiat et hoc cum dr. p oia sc̄la sc̄loꝝ. Itē interpretat vere. vt in euāgelio amē dico vob̄. latīa ligua vt orōnes ⁊ hoc post kyrie eleysōn.*

De gloria in excelsis deo.

Squit glia i excelsis deo q̄ ē laus angeloz ⁊ sic cā-
stauerūt i natali dñi. Et debet dici in medio altaris:
q̄ āgel⁹ q̄ pastorib⁹ natiuitatē dñi nūciauit dixit. *Luce. ij. Ecce euāgelizo vobis gaudiū magnū qd̄ erit oī populo. Sacerdos vero dicēs. Glia i excelsis deo: gerit vices illi⁹ angeli. Lhoꝝ⁹ respōdēs: gerit psonā illi⁹ multitudinis de q̄ dicūt ibidē. Facta ē multitudo laudatiū deū ⁊ dicentiū. Glia in altissimis. p qd̄ representat mesticia veterū patrū expectatiū incarnationē dei. Et q̄ dicūt glia in excelsis deo ⁊ in terra par hominibus bone voluntatis ⁊c. pro quo nota q̄ ad hoc q̄ aliqui homines dicantur bone voluntatis quinq; requirūtur. Quorū primū est q̄ pctā causata volūtate displiceāt ⁊ abnegent futura sicut Job dicebat. vnū locutus suz qd̄ vtinā nō dixissem ⁊ vltra nō adiciā. Scdm̄ est q̄ volūtas nra mala nra odiat opa in quocūq; malo: ⁊ bona opa diligit qñ videt. Iuxta illud psalmi. *cliiij. dilexisti iusticiā ⁊ odisti iniq̄tatē ⁊c. Tertius est q̄ volūtas nra habeat effectū charitatis ad proximos nros: qm̄ qui diligit fratrem suū in lumine est: qui autem odit eū homicida est. vt ait Joā. i canonica sua. ⁊ Luc. x. Quartū est q̄ volūtas nostra diligit plus celestia q̄ terrestria siue terrena ⁊ plus de ip̄is loquatur ⁊ tractet ⁊ cogitet: communicet. sic Joā. Qui diligit mundum non est charitas patris in eo. Quintū est q̄ homo magis diligit deū q̄ seipm̄: dicēte dño in euāgelio *Matthēi. xvj. Qui odit aiām suā in hoc mūdo ⁊c. Et in actib⁹ ap̄loꝝ dicūt q̄ sc̄i nō dilexerūt aiās suas vsq; ad mortem. Dominib⁹ igit quātū ad istos modos fuit ab angelis ānūciata par eterna: quā nobis cōcedat x̄ps Iesus dei ⁊ virginis Ma***

rie fili⁹. amē. Sz forte deo dāte d' ista materia alibi dicet.
Lanta⁹ autē **A**lla nō glia: qz habebāt spē liberationis.
De expectatione dī in **E**saie. xxviii. Expectate eū. &c. **D**e
spe liberationis dī i ps. **I**n te sperauerūt p̄res n̄ri ⁊ libera
sti eos. **I**tē est sciendū qz cātica leticie sicut **A**lla ⁊ **G**lia in
excelsis deo: nō cātant a septuagesima vsqz ad sabbatuz
sc̄tūz: qz illud t̄ps signat babilonicā captiuitatē in q̄ iudei
captiuati suspēderūt organa sua ⁊ dixerūt. quomodo can
tabim⁹ cāticū dñi i terra aliena. post glia i excelsis dō ver
tit se p̄s biter ad populū dicēs. **D**ñs vobiscū. qd̄ de **I**rut.
ij. sūptū est. **B**ooz enī salutauit messorēs dicēs. dñs vobis
cū. i. sit vobiscū. i. petitionibus v̄ris det effectū. ep̄s autē di
cit. **P**ax vobis: qz spūalis vicari⁹ xp̄i. qz hoc verbū disci
pulis suis dixit. **J**oā. xx. **S**esus ē. in p̄senti det vobis par
pctōribus: in futuro par eternalitatis. de his duob⁹ **J**oā.
xiiij. **P**acē relinquo vobis: pacē meā do vobis. **C**horus
respōdet. **E**t cū spū tuo. qd̄ sūptū ē a paulo ad **L**itū. **E**t
est sens⁹. **D**ñs q̄ est i ore tuo: sit i corde tuo. postea dicit sa
cerdos. **O**rem⁹: in signū qz dñs dixit discipulis suis. s. **O**
rate ne itretis in tētationez. **D**eide intēdit sacerdos ōroni
q̄ semp terminat in noīe filij: qz nō valet oratio q̄ nō fit in
noīe mediatoris. **E**t notādū est qz oīs oratio dirigīt ad pa
trē vel filiū: nulla autē ad spūz sc̄tūz. **E**t hoc est qz spūs san
ctus ē donū ⁊ a dono nō petīt donū: sed a largitore doni.
Petīt autē a patre vel a filio cū spūs sc̄tūs ab vtroqz p̄ce
dat. vnde ad patrē ⁊ filiū dirigīt simul oratio tāqz ad da
torē: sed nō ad spūm sc̄tūz qz est donū. **I**tē notādū qz si di
rigat̄ ōro ad patrē in q̄ fit mētio de filio: tunc debet dici p̄
eundē vt i illa ōrone. **D**eus q̄ de b̄tē **M**arie v̄ginis. **S**i
autē dirigat̄ ad filiū: tūc d̄z dici. **Q**ui viuīs ⁊ reg. vt i ista
ōrone. **D**eus q̄ virginalē aulā. **S**i vero i fine ōronis q̄ di
rigīt patri fiat mētio de filio: tunc d̄z dici. **Q**ui tecū viuīt ⁊
reg. **A**nde versus. **P**er dñz dicas cū p̄ez p̄s biter oras vt
ibi. **L**ōcede nos famulos tuos. **S**i xp̄m memores p̄ eūdē

dicere debes. vt ibi. *De* q̄ de bte *M*arie v̄ginis v̄t̄o.
per eundē. Si x̄po loq̄ris q̄ viuīs. dic quoqz patri. Qui te
cū: cum sit collecte finis in ip̄o idest x̄po. vt ibi. *De* q̄ vir
ginalē aulā bte *M*arie virginitis ī qua habitare. ⁊ etiam
*M*ētes nostras q̄s dñe. ⁊c. vsqz sicut tuus.

De epistola.

R Inita oratione sequitur eplā q̄ significat doctrinaz
ap̄loꝝ ⁊ eleganter precedit oratio: qz legit *Luce. r.*
Rogate dñm messis vt mittat operarios in messem suā.
Legit enī eplā qñqz de eplīs *P*auli: quādoqz de croni
cis: quādoqz de actibus ap̄loꝝ ⁊ de apocalipsi: de para
bolis vero *S*alomonis nūquā: ⁊ de prophetis nunquā.
nec de quinqz libris *M*oyfi: qz in illis p̄mittebātur tem
poralia: in cuius rei signum lectiones terminant in grauē
accētum. In nouo testamēto spūalia p̄mittunt ⁊ eterna:
in cuius rei signū euāgeliū ⁊ eplā terminant in accentum
acutum. Et qz hic dicit tēporalia p̄mittebant. sic *Esai. j.*
si precepta mea seruaueritis bona terre comedetis. sed in
lege gratie dicit. Qui māducat meā carnē et bibit meum
sanguinē habet vitā eternā. *Joan. vj.*

De respōsorio.

R Est epistolam sequitur respōsorium: quod pertinet
ad opera actiue vite: ⁊ bene congruit hoc nomen rez
ponsorium actioni: quia opera respondent p̄dicationi.
Vocatur autem a quibusdā graduale seu gradale: eo qz
significat gradum virtutis iuxta illud. *Administrare in fi*
de virtutē: in virtute scientiam: in scientia patientiā: in pa
tientia pietatem: in pietate fraternitatis amorem. in frater
nitatis amore charitatem.

De alleluia.

R Est respōsorium sequitur alleluia. significans gau
dium ineffabile qd̄ ecclesia dei habet in laudem dei.
post alleluia sequitur versus qui significat operationes:
que debet cōiungi laudi quia deum non bene laudat: qui

bñe opari cessat. *Alla* repetit cū neumatē significat lau-
dē patrie. significat autē p cōsequētiā. i. per neuma. Unde
in antiq̄s sequētijs sunt verba incognita: q̄ ignot⁹ est no-
bis modus laudādi deū in patria. *De tractu.* Notādum
q̄ in dieb⁹ ieiuniorū sicut in quadragessima cāta tract⁹
pro alleluja: in quo notatur lōga expectatio sanctorū pa-
trum: ⁊ iudeorū captiuorū afflictio designatur.

De euangelio.

Post alleluja sequitur euāgeliū qd̄ lectur⁹ diacon⁹ su-
mit librū de altari: in quo significat q̄ euāgeliū est
v̄buz dei q̄ p altare significat scdm̄ illud. *Ero. xx.* Altare
de terra faciet⁹ mihi. Et d̄r euāgeliū ab eu q̄ est bonū ⁊
āgelos qd̄ ē nūciatio q̄si bona nūciatio. *Diacon⁹* autē in-
clinat ip̄m sup̄ sinistrū humerū: i quo significat q̄ p̄dica-
tio xp̄i d̄ getili populo trāsijt ad iudeā. *Esai. xx.* In dieb⁹
illis saluabit⁹ iuda. In quibusdā locis crux p̄cedit euāgeliū
i signū q̄ p̄dicator debet seq̄ crucifirū. *Un̄ dñs dixit Pe-
tro.* *Seque me.* *Joā. xij.* p̄cedūt autē duo cerei: q̄ p̄dicato-
res debēt habere nociā vtriusq̄ testamēti. p̄cedit etiam
quādocq̄ vn⁹: p q̄ significat q̄ *Joḥā.* ante xp̄m miss⁹ est:
⁊ thuribulū cū thure significat orōnē cū deuotione: quā
tūc maxime d̄z habere qlibet fidelis i audiēdo verbū dei
vel diuinū sermonē. *Debet* autē i alto legi: q̄ doctrina es-
uāgelij oēs alias d̄z p̄cedere. *Un̄ Ap̄llus ad hebreos. vi.*
Lex vet⁹ neminē duxit ad p̄fectionē: euāgeliū autē opat⁹
salutē oī credēti. *Sed* notādū q̄ subdiacon⁹ ferēs pului-
nar ante diaconū i ip̄o facto representat q̄ dign⁹ est opari⁹
mercede sua. *Ad att̄. x.* ap̄ls. j. ad cor. i. ix. Si sp̄alia vo-
bis seminam⁹: nō est mirū si tēporalia v̄a metam⁹. Qd̄
autē subdiaconus librū ⁊ puluinar reportat: significat q̄
p̄dicator d̄z i bono opere vitā suā deo offerre. vñ ad colo-
sen. ix. *Qd̄* quodcūq̄ facit⁹ aut i verbo aut in opere: oīa in
noīe *Jesu* facite. *Diaconus* aut volēs legere euāgeliū
pr̄mo salutat populū dicēs. *Dñs* vobiscū: in quo signi-

ficat se orare p̄ eis vt dñs sit cū eis: in quo reddit eos attē
tos in audiēdo verbū dei. **Chor⁹** respōdet. Et cū spiritu
tuo. **N**c si diceret tecū sit ad dicēdū. **D**eide diacon⁹ facit
signū crucis in libro: ac si diceret crucifixum p̄ dico. vnde
ap̄ls ad chor⁹. v. **N**ō dicā me scire inter vos nisi iesuz xp̄s
et hūc crucifixū. i. p̄dicamus vobis crucifixū. **D**eide facit
crucē ī pectore: ac si diceret crucifixū credo. **P**ro quo no
ta qd̄ dicat̄ ad **Rō. j.** de paulo armario sacrarū scriptura
rum. **E**t est q̄ paul⁹ hebraice grece latine dīr̄ q̄etus ⁊ mo
dicus sonat. **E**t ait beda sup̄ act⁹ ap̄loꝝ cap. xvj. q̄ **P**au
lus āno passionis ⁊ resurrectionis xp̄i ad fidē venisse pro
bat. **T**ertio vero decimo anno post christi passionē apo
stolatum gētum cum Barnaba act. xiiij. ⁊ pauli vocabu
lum accepisse legitur. **P**rius enī vocabatur saul⁹ a saule
primo reg. xvij. persecutore quia sicut ille **D**auid. s. saul:
ita ille. s. **P**aulus ecclesiā xp̄i est p̄secutus. **U**nde apostol⁹
ad cor. j. **N**on dicam me scire inter vos nisi **J**esum xp̄m
crucifixū. **T**ertio aut̄ facit crucē in frōte: ac si diceret. non
erubesco crucifixū. **U**nde apostol⁹ ad Galat. vj. **N**ihī
aut̄ absit gloriari nisi ī cruce dñi nostri **J**esu xp̄i. **D**ebet
esse in alto ⁊ legi ad aquilonez qz̄ predicatur infidelibus.
Unde esai. xiiij. **D**icā aquiloni ⁊c. per hoc significatur q̄
armati esse debemus doctrina euāgelica cōtra diaboluꝝ:
per aquilonē significatū. **U**nde cānticoꝝ. vj. **S**urge aq̄lo
et veni auster p̄fla ortū meuz. glo. **S** aquilo. i. o aspera ⁊
frigida voluntas iudeozum per defectū charitatis surge
cum impetu ⁊ violētia cōtra me. **E**t o tu auster. i. benigna
et charitatiua voluntas patris et simul cum aquilone et
perfla ⁊ agita ortū meum. glo. i. corpus meū per mortem
⁊ passionē ⁊ fluant ⁊ spirēt ⁊ emanent aromata illius per
vulnera flagelloꝝ ⁊ clauoꝝ ⁊ lancee in virtutē ⁊ effica
ciā sacramentozum. **E**t sic nota q̄ in hac locutione expli
catur spontanea voluntas xp̄i filij dei patris: que excitat
volūtātē patris ⁊ iudeoz vt surgāt ⁊ veniāt ad perflādū

ortū ei⁹. **Uñ** xp̄s volūtarie ⁊ spōte se obtulit iudeis qñ dixit apostolis. **Ecce** ascēdim⁹ hierosolimā ⁊ fil⁹ hōis tra-
des p̄ncipib⁹ sacerdotū ⁊ condēnabūt eū morte. ⁊c. **Itē**
quādo dixit iudeis quē q̄rit⁹ ego sum. Si ergo me q̄rit⁹ si-
nite hos abire. spōte se obtulit patri tūc q̄ndo dixit math.
xxvij. **Fiat** volūtas tua. ⁊c. Audiētes debēt enī stare q̄si
parati ad plūū p̄ fide xp̄i seruāda. **Pro** quo vide capitu-
layci de vita ⁊ hone. cleri. ⁊ sic est ibi stare et est ibi sedere.
Stare est qñ aliqs est erect⁹: sed sedere ē qñ facit sessionē
Unde Luce. xxij. **Qui** nō habet gladiū vendat tunicā ⁊
emat eū. **Itē** debent ponere baculos. qz dicit **Matth. v.**
Qui percusserit te i maxillā prebe ei ⁊ aliā. **Dicit** autē p̄
amatoribus huius mūdi recedere: qz dī. **Hier. xvij. Ma-**
ledictus homo q̄ cōfidit in hoīe. **Itē** lecto euāgelio debēt
se signare: ne diabolus a cordib⁹ eorū semē verbi dei sur-
ripiat. **Unde** i euāgelio. **Luce. viij. Vobis** datū est nosse
mysteriū verbi dei. **Postea** illis qui sunt in choro ostēn-
ditur clausus: qz sequit̄ ibidē. **Ceteris** autē i parabolis. de
sacerdote legitur. **Malach. ij. Labia** sacerdotis custo-
diunt sciētīā ⁊ legē exq̄rūt de ore eius. **Et** qz dī hic legē ex-
q̄rūt de ore eius. **Malach. ij. p̄** āpliori declaratione isti⁹
materie vide qd dicat **Grego. in** suis pastorali. capi. xv.
Et inter cetera ponit ista. **Labia** sacerdotis custodiūt sciē-
tiam ⁊ legē exquirūt ex ore ei⁹: qz angelus dñi exercitūz
est. **Hinc** per **Esaiā** dñs admonet dicēs. **Esaiē. lvij. Cla-**
ma ne cesses: q̄si tuba exalta vecem tuaz. preconis quippe
officiū suscipit quisquis ad sacerdotiū accedit vt ante
aduentum iudicis q̄ terribiliter sequit̄: ip̄e scilz clamando
gradiatur. **Sacerdos** ergo si predicationis est nesci⁹: qm̄
vocē daturus est p̄reco mutus: hinc enīz qd sup pastores
p̄rinos in linguarū specie spūs sanctus inleōit: qz nimīz
quos repleuerit de se p̄tinus loquētes facit. hinc **Adoy** si
precipitur vt sacerdos tabernaculū ingrediēs t̄tinabilis
ambiat vt videlicet vocē p̄dicationis habeat: ne superni

ſpectatoris iudiciũ ex ſilẽtio offendat. Scriptũ quippe eſt.
audiat ſonit⁹ quãdo igredit̃ ſanctuariũ in cõſpectu dñi ⁊
nõ moriat̃. Sacerdos nãq; igrediẽs ⁊ egrediẽs morit̃ ſi d̃
eo ſonit⁹ nõ audiat̃: q; irã cõtra ſe occulti iudicis erigit̃: ſi
ſine p̃dicatiõis ſonitu icedit. Apte aut̃ tintinabula veſtimẽ
to ei⁹ d̃ſcribunt̃ icerta: veſtimẽta enĩ ſacerdotis qd̃ aliud
q̃ recta opa debem⁹ accipe: p̃pheta atteſtãte q̃ ait i p̃ſal
mo. cxxj. Sacerdotes tui iduant̃ iuſticiã. veſtimẽto itaq;
illius tintinabula inherẽt: vt vite viã cum ſonitu lingue ip̃a
quoq; ſacerdotis opera clament. Sed cum rector ſe ad lo
quẽdũ p̃parat: ſub quanto cautele ſtudio loquatur attẽ
dat: ne ſi ad loquendũ iõrdinate rapitur: erroris vulnere
corda audientiũ feriãtur. Et cũ fortãſſe videri ſapiẽs deſi
derat: vnitatis compagẽ. i. cõiunctionẽ inſipienter abſcin
dat. Hic nãq; veritas dicit. habete ſal in vobis ⁊ pãcez
habete inter vos. p̃ ſal quippe ſapiẽtia verbi deſignãt. Qui
igitur loq; ſapiẽter nitit̃: magnopere metuat ne ei⁹ eloqo
audiẽtiũ vnitas p̃fundat̃. Hic. Paul⁹ inquit ad Rroma.
xij. Nõ plus ſapere q̃ oportet ſapere: ſed ſapere ad ſobri
etatez. plus vult ſapere quã oportet ſapere: qui illa q̃ lex
non dicit ſeruat. Hic in ſacerdotis veſte iuxta verbũ dñi
tintinabulis mala punica cõiungunt̃ vulgo granadas.
Quid enim per mala punica niſi fidei vnitas deſignatur.
Nam ſicut in malo punico vno exterius cortice multa in
teri⁹ granamuniũtur: ſic innumeros ſancte eccleſie popu
los veritas fidei cõtegit: quos int⁹ diuerſitas meritozum
tenet. Ne igitur rector incautus ad loquendũ p̃orũpat:
hoc qd̃ iã p̃miſimus per ſemetipſam veritas clamat diſ
cipulis. habete ſal in vobis: ⁊ pacẽ inter vos habete. ac ſi
figurate per habitũ ſacerdotis dicat. Mala punica intin
tinabulis iungite: vt per oẽ qd̃ dicitis vnitate fidei cauta
obſervatione teneatis. p̃uidendũ quoq; eſt ſolicita inten
tione rectoribus: vt ab eis nõ ſolũ p̃aua nullo modo: ſed
ne recta qd̃ẽ nimie ⁊ iõrdinate p̃ferant̃. Quia ſepe dicto

rum virtus potitur: cum apud corda audientium loquacitas in
cauta oportunitate leuigat. i. fit leuis. Et auctor est suus hec
eadem loquacitas inquam quam seruire auditoribus ad usum pro
fectus ignorat. Unde bene per **M**oysen. dicit. Vir qui flu
rum seminis patitur immundus erit. In mente quippe audientium
semine sequuntur cogitationis est audire qualitate locutionis:
quod dum per aurem sermo accipitur cogitatio in mente generatur: un
de ab huius mundi sapientibus predicatores egregii semibreuius est
vocat. Qui ergo fluxum seminis sustinet: immundus asseritur:
quod multiloquo subditur ex eo se inquam: quod si ordinate pro
meret: recte plene cogitationis edere in audientium corde potuisset.
dum quicquid per loquacitatem defluit: non ad usum generatur: sed ad in
mundiciam semine fundit. Unde **P**aulus quoque cum discipulum dicit in
stantia predicationis admoneret dicit. testificor coram deo et christo
iesu qui iudicaturus est viuos et mortuos et per aduentum ipsius et re
gnum eius predicare vobis. in ista oportune inopportune. dicitur in por
tune promissit opportune. Quod. scilicet apud auditorum mentem ipsa se
sua vilitate destruit: si habere inopportunitas opportunitatem
nescit. Sed notet gerentes curam animarum quod dicat. **L**u. iiii. **M**ede
dice cura teipsum. Sicut ait. **G**regorius prima parte sui pastoralis. ca.
ij. Quis autem cogitationum vulnera occultiora nesciat esse
vulneribus viscerum? Admirum videtur medicum spiritualem multo
subtiliore debere medico corporali: qui ut bene curet vitia:
multa peritia oportet habet. presertim ut vitia pigmentorum spiritualem
considerans plusquam ceteros curare desideret circumquaque regulas
medicine cognoscat. Alioquin si artis spiritualis imperitus
et in se ipso ignorantie confossus vulneribus alios mederi prope
ret: audire non immerito merebitur. medice cura teipsum. magna
quippe stulticia est ut idem **G**regorius ait: si aliquis alios mede
ri properat: quod et ipse in facie vulnerum portat. Et in acta plane
demencia est ut inquit in pastoralis capitulo. ij. dum huiusmodi quod nequam
spiritualia precepta cognouerunt cordis se medicos profiteri
non metuntur dum qui pigmentorum vitia nesciunt: videri medici car
nis erubescunt. Recte igitur cuilibet talium dicit. **M**edice cura

teipm. Quos igitur medicos cordiuz appellare ad presens
meli⁹ couenit q̄ curatores aiarū ipos, uidelicet rectores ec
cliarū, quib⁹ ille thesaur⁹ ē tradit⁹: p̄ quo nō parceret de⁹
pater: q̄ p̄prio filio nō pepcit vt dī ad IRo. viij. Quibus
etiā ille vulnerat⁹: q̄ incidit in latrones curāt us seruādus
q̄za Samaritano relict⁹ est Lu. r. Unicuiq̄z enī ipozuz
dicīt. Curā illi⁹ habe. Et rurs⁹ de⁹ p̄ pphetā. Custodi
virū istum: q̄ si lapsus fuerit: aīa tua erit p̄ aīa ipi⁹. Por
ro dñs p̄ Ezechī. iij. r. xxxij. capitu. cōminat cuilibet cu
ratori dicēs. Sanguinē ei⁹ de manu tua req̄raz. quasi di
cat q̄z vita r̄ mors subditoz posita ē in man⁹ p̄latorum.
Vñ dī Judith. viij. Er vobis p̄det aīa illorū. hac itaq̄z
sentētia cōmonit⁹ quisq̄z p̄latoz r̄ rectorz p̄seter periculuz
sui regiminis. Sed p̄ ista materia poter⁹ applicare ei etiā
aliqua de iure ciuili p̄ferti secūdu Bart. in. l. cōtract⁹. c. de
si. instru. in qua dicit q̄ si notari⁹ nō facit instrumētū suffi
ciēs p̄o parte iperātī r̄ iubēti: sed taliter facit q̄ parti iu
bēti eueniūt aliq̄ dāna respectu sue imperitiē scilicet p̄ im
peritiā ipi⁹ notarij. s. q̄z sūt ignorās vel negligens in suo
officio tūc pars lesa potest agere cōtra notariū vsq̄quo ei
satisfatiat notari⁹ plene r̄ plenarie de oī iactura. i. d̄ omni
dāno ibi orto. Et sic vnusq̄sq̄z debet habere sufficiētā sui
officij p̄ se assūpti: quā si nō habuerit: tenebit de oī dāno
parti lese. sic etiā Ethi. iij. Et p̄ ista materia vide. Tho.
sua. j. scde. q. lxxvj. ad scē m. r. lxxiiij. ad quintū. Ubi dī q̄
oēs xpī fideles tenent scire tria. p̄mo oīa q̄ spectāt ad religi
onem christianā. Secundo oīa q̄ spectant ad bonos mor
res. Tertio oīa q̄ spectāt ad officium suū. tho. vbi supra
Et sic sacerdos artē doctrinamq̄z discat spiritualis cura
tionis quatinus in se ignorātie curare possit vulnera. r̄ in
subditoz cordib⁹ per sanā doctrinē r̄ salubrem penitē
tiam sciat sanare cōtagia delictorū. Ne quod absit dum
sanandi regulas nesciat: r̄ ad sanandū cōmissos subditos
festinet: iuste sibi subijci audiat de eisdez. Adedice cura te

ipsum. Recte namq; prelato ignorati dicit: vt prius in se
sufficientē artē curādi spiritualium morborū habeat: quā
emplastrū sanandis vulneribus adhibeat. Nam vt ait
greg. in registro verecundū est ⁊ dicere pudet q̄ sacerdos
tes ducatū arripiunt: q̄ exordiū religioſe vite nō nouerūt.
Licet in quibusdā myſterijs catholicis ignorantia toles
randa foret: eo q̄ i plerisq; melius est nephare q̄ curare.
In quibusdā etiā iuxta Aug. in li. de ver. domini Adel
est fidelis ignorantia q̄ temeraria ſcientia. In eccleſiaſti
cis tamē miniſterijs ordinandis diſponendiſq; omnino
dānabilis est. de quib⁹ est illud verbū apoſtoli. i. ad cori.
xiiij. Si quis autē ignorat ignorabitur. i. reprobabitur. or
dinis nāq; ignorantia quo videlicet ordine quicq̄ agēs
dū est in eccleſia cōturbat negotiorū naturā formāq; me
ritorū: nā ſtatutis facere iniuriā vel cōtraire nō ē intellige
re: ſed errare vt inq̄t Ambro. ſup beati immaculati. hinc
est q̄ dñs req̄rit ſeruū prudentē quē cōſtituit ſuper fami
liā ſuam. Math. xiiii. prudentem dixerō vt ſciat quo ordi
ne: quo ſenſu. quo mō: quo ſine: quicq̄ gerendū ſit: alioſ
quin ſi cecus ceco ducatū preſtet: ambo in foueā cadunt.
Math. x. ⁊ in capitulo. cū ſit ars artium de eta. ⁊ qua
li. ordinan. Et ſic ſit rector diſcret⁹ i ſilētio. vtilis in ſbo.
ne aut tacēda pferat: aut reticeſcat pferēda. nā ſicut incau
ta locutio in errore p̄trahit: ita indiſcretū ſilētiū hos q̄ e
rudiri poterat in errore delinq̄t. Sepe nāq; rectores ipro
uidi humanā amittere gratiā formidātes: loq̄ libere recta
ptimeſcūt: et iuxta veritatē vocē nequaquā iā gregis cu
ſtodie paſtores ſtudio ſed mercenariorū vice deſeruiūt: qz
veniēte lupo fugiūt dū ſe ſub ſilētio abſcōdunt. Hic nāq;
p̄ p̄phetam Eſaiā. lvj. eos dñs increpat dicens. Canes
muti nō valentes latrare. hic rurfuz q̄rit dicēs. nō aſcēdi
ſtis ex aduerſo nec oppoſuiſtis vos murū pro domo iſrael:
vt ſtaretis i p̄lio in die dñi. Et aduerſo q̄pe aſcēdere: eſt p̄
deſenſiōe gregis voce libera hui⁹ mūdi poteſtatib⁹ tra

ire. Et in die dñi in plio stare est prauis decertatib⁹ ex ius-
 sticie amore resistere. pastore eni recte timuisse dicere: qd e
 aliud q̄ tacēdo terga p̄buisse. Qui nimirū si pro grege se
 obijcit: murū p̄ domo israel hostib⁹ opponit. hīc rursum
 deliquēti populo dicit. prophete tui viderunt tibi falsa ⁊
 stulta nec aperiebāt iniquitatē tuā: vt te ad penitentiā prouo-
 carēt. **P**rophete nāq̄ in sacro eloquio nōnumq̄ docto-
 res vocant qui dū fugitiua esse p̄sentia indicāt: q̄ sunt vēs-
 tura manifestant. quos sermo diuinus falsa videre redar-
 guit: q̄ dum corpore culpas metuunt in casum deliquen-
 tibus p̄missa securitate blandiūtur: q̄ iniquitatē peccatiuz
 aperiuūt: q̄ ab increpationis voce cōticescūt. i. nihil profe-
 runt. ⁊ est verbū neutrū. vt conticeo. ces. addēdo co: fit cō-
 ticesco. **C**lavis q̄ppe aptionis ē sermo correptionis: quia
 increpādo culpā detegit quā sepe nescit ipse etiā qui p̄pes-
 trauit. **H**ic paulus ait. **U**t potens sit exortari in doctrina
 sua ⁊ eos q̄ cōtradiciūt redarguere. **E**t sic dicit malachi.
 ij. vt dictū est. labia sacerdotis custodiūt scientiam ⁊ legē
 requirunt ex ore eius: quia angelus dñi exercituū est. hōc
 Grego. in sua prima parte pastoralis in capitulo. xv.

Sequitur credo in vnum deum.

Nunc incipit credo in vnum deū. in que significatur
 q̄ ea debemus credere q̄ audim⁹ in euāgelio p̄dicar-
 re. **U**nde aplus ad Ro. i. **F**ides ex auditu: auditus autez
 per verbum dei. **P**ostea vertit se sacerdos ad populum
 monens eum ad orandum ⁊ dicit. **O**remus in signum q̄
 x̄ps dixit discipulis suis. **L**uce. xxij. **O**rate. ⁊c. **T**unc inci-
 pit chorus offertorium in quo significat se consentire fidei
 ⁊ orationi sacerdotis. **P**ost hoc sacerdos volēs ministra-
 re accipit hostiam que debet esse panis tritici **U**nde ver-
 sus. **H**ostia sit munda sit candida sitq̄ rotunda. **A**zima
 de tritico sit integra dignaq̄ scripto: secūndum quod domi-
 nus comparauit se grano frumenti cadenti in terra. **J**oh.
 ij. **I**tem accepit vinum in signum q̄ ch̄: istus fuit pro no

bis racem⁹ in torculari crucis press⁹. Unde in Esaie. lxiij.
Vestimenta tua sunt sicut calcantium in torculari, deinde
accipit aquam que in tanta quãtitate debet apponi vt a
vino valeat absorberi: in signuz q^d ecclesia debet incorpo
rari christo non christus ecclesie. Unde dicit Augu. Nō
mutabis me in te sicut cibum carnis tue sed tu mutaberis
in me. In pane corpus christi designat. In vino designa
tur sanguis. In aqua populus representatur. vnde apo.
ad philippē. iiii. ⁊ apocalipsis. xvij. Alque multe populi
multi. Item per hoc q^d sacerdos post offertorium lauat
manus suas: significatur mūdicia mentis ⁊ corporis quã
debet habere ministrator tanti sacramēti. Unde Esaie. j.
dicitur. Lauamini ⁊ mundi estote. Postea datur thus in
quo significatur q^d deuotionem debet habere homo in or
rando deum. Hieremie. xviii. Maledictus homo qui fa
cit opus dei negligenter. Et sciendum est q^d hec pars de
qua dictum est solebat in primitiua ecclesia appellari cas
thecuminozum. Unde diaconus lecto euangelio solebat
clamare. Ecce cathecumini quia sacerdos secretum inci
cipit, ⁊ ratio huius fuit quia illi erant absq^z sacramēto ba
ptismi quod fundamentum cuiuslibet sacramenti est. Et
quia dicitur hic aque multe populi multi. sic apoca. xvij.
et in capitu. cum marthe de cele. mis. Pro quo nota q^d hic
fit cōparatio per multas similitudines ⁊ dicam vnã vt in
telligas. sicut semper fluunt aque ⁊ ambulant totuz mun
dum in circuitu: ita ambulant populi. i. gētes: qm̄ alique
gētes moriuntur ⁊ aliq̄ nascūtur ⁊ mō diues ⁊ mō paup:
mō sanus: mō eger: mō diues: mō trist⁹: ⁊ sic gen⁹ hūanū
ita ābulat sicut aq̄. sic glosāt aliq̄ illū passū gen⁹. j. sup illa
particula spiritus dñi ferebatur sup aquas: Sed alij do
ctores exponūt volūtas dei tāq^z artificis ferebatur super
aquas. i. super materiã illã disponēs quod esset ex ea factu
rus. sed aliqui volūt q^d p aquas in sacra pagina itelliga
mus afflictiones ⁊ tormēta hūana. Et sic forte posses di

tere: aque multe. i. afflictiones ⁊ tormēta supple sunt populi multi.

Dost hoc dicit sacerdos inclinato capite ante altare. In spiritu humilitatis. ⁊c. qđ sumit de. iij. Danie. Postea eleuato capite eleuatur versus altare ⁊ osculatur illud in signum qđ per passionem xp̄i reconciliati sumus. Postea vertit se sacerdos ad populū secreto dicens. Ora te pro me fratres ⁊ ego pro vobis ⁊ ibidem: ego pro te rogaui patrem meum in quo significatur ecclesiam fuisse de iudeis. Sacerdos dicit secretum quod est iuxta numeruz orationum ante epistolam premissarum. Pro quo notandum qđ in hoc passu sunt ponderande due particule. Prima in quantum dicit sacerdos: secunda in quantum dicit numerum orationuz. Quantū ad primaz dicitur sacerdos. s. dans sacrum dei. i. eucharistiam. Secūdo modo sacerdos dicitur idest dans sacrum de deo. s. predicationem. Tertio modo dicitur sacerdos idest dās sacrum deo. s. orationem. Quarto modo dicitur sacerdos. i. dans sacrum deo s. exemplum bone vite. Et dicitur sacerdos sacer dur qui est fors electa a deo. De sacerdote loquitur mgi sentē. di. xij. Sed pro ampliori declaratione istius particule. sacerdos. facit illud capitu. multi. di. xl. vbi dī multi sacerdotes: pauci sacerdotes: multi nomine: sed pauci opere. Videte ergo quō sedeatis super cathedrā: quia nō cathedra facit sacerdotem. glo. s. venarabile vel bonum: sed sacerdos cathedra: nō locus sanctificat hominem: sed homo locum. non ois sacerdos sanctus: sed omnis sanctus est sacerdos. Qui bene sederit sup cathedrā: honorē accipit cathedre. Qui male sederit. i. nō seruato ordine iuris. Pro quo vide ca. qđ dicā de vsuris. xiiij. q. iij. in quo dicit hoc autē iure possidet qđ iuste possidetur: ⁊ hoc iuste qđ bene. oē igitur qđ male possidet alienuz est. Et sic qđ male possidet male vtitur. i. abuzit. Et sic fit mentio de auaris: qm̄ auari nec prosunt sibi nec alicui alicno: p̄pterea qđ habēt pecuniā

reſeruatā. Et ſic dicit nico. ephē. v. Et dī auarus idolatra
p̄mū q; ſpē ponit in nūmo: ſicut fidelis in deo. Scdm q;
indigētibus res dei cōceſſas ſibi uſurpat: & ſicut idolatra
honorificetiā dei amat. Tertiu q; res inferiores amat con
tra rationē: qm̄ oīa q̄ i mūdo cernim⁹ caduca ſūt & vana.
puerbi. j. Qui male ſederit iniuriā facit cathedre. Ideo
q; malus ſacerdos de ſacerdotio ſuo acq̄rit crimē: nō di
gnitatē. In iudicio em̄ ſedes. glo. i. ad tui cōdēnationem.
Si bene vixeris & bene docueris populū inſtruis. ſi bene
docueris & male vixeris tui ſoli⁹ cōdēnator eris: nā bene
viuēdo & bñ docendo: pplm̄ inſtruis quō viuere debeat.
bene aut̄ docēdo & male viuēdo: deū inſtruis quō te debe
at cōdēnare. Idē q̄cūq; deſiderauerit p̄matū in terra in
ueniet cōfuſionē in celo. nec inter ſeruos xp̄i cōputabitur.
quī de p̄matu tractauerit. nec vnusq; eorū feſtinet quō
oībus alijs maior appareat: ſed quō oībus inferior vides
atur. qm̄ non q̄ maior fuerit i honore ille iuſtior eſt: ſ; qui
fuerit iuſtior: ille erit maior. Hec Joh. chriſoſto. Quātuz
ad ſecūdā pticulā. ſ. de numero orōnū. dicēdū ē q; in pri
mordio ecclēſie naſcentis tres tantum orōnes dicebantur.
Sed ſciēdū eſt q; qdā modū & ordinē excedētes in tantuz
orōnes multiplicāt: vbi auditoribus ſuis faſtidū generāt
& tediū. cū ecōtra dñs dicat in euāgelio mat. vj. Cū ora
tis nolite multū loq̄ ſicut ethnici faciunt. putāt in multilo
q̄o exaudiri. vñ cū eū interrogaffet aplī qliter eēt orādū:
dixerunt. dñe p̄cepto: n̄r doce nos orare. q̄bus ip̄e dixit
filioli mi cū oratis ſic orabitis. Pater noſter q̄ es in celis.
Et ſic ē notādū quō xp̄s redēpto: n̄r cōpēdioſam orōnē
edocuit aplōs. ſ. p̄r n̄r q̄ es. &c. Et interpretat xp̄s vnctus. i.
h̄ns duas naturas. ſ. diuinā & hūanā & ſic ver⁹ deus & ve
rus hō. Huius orōnis formā ſeq̄ntes ſacerdotes in miſſa
ſeptenariū numerū nō excedāt: nā xp̄s ſeptē petitiōib⁹ oīa
corpis & aie neceſſaria cōprehēdit. Q; vō de⁹ nūero ipa
ri gaudet. ſūmope qdā obſeruāt vt ipares dicāt orōne; in

nota

missa vel vnā vel tres vel quicq; vel septē. vnā ppter vni
tatē sacramēti. Tres ppter mysteriū trinitatis. Quinq; p
propter qnq; partitā dñi passionē. septē ppter septē do
na spūs sc̄i. **Hec Innocētius** in libro sacramētoꝝ q̄si i p̄n
cipio r̄ incipit. **O** rones aut. r̄c. Et sciēdū pro supradictis
q; primus bt̄us **Petrus** missam antiochie d̄r celebrasse.
Dicit aut ea secrete: q; x̄ps secrete orauit: vt d̄r. **Matth.**
xxvj. **P**ater mi si fieri potest trāseat a me calix iste. **Fini**
tis secretis seq̄tur. **P**er oia secula seculoz: in quo designa
tur: quod post suscitationem **Lazari** x̄ps apte p̄dicauit.
Post hoc salutat populū dicens. **Dñs** vobiscū: r̄ monet
mentes habere ad diuina cū dicit. **S**ursum corda. postea
dicit p̄fationē q̄ sic appellatur: q; p̄cedit p̄ncipale sacrifici
ciū. **Sunt** aut decē p̄fationes canonice. **P**rima de trinita
te. **S**ecūda de natiuitate. **T**ertia de q̄dragessima. **Q**uar
ta de cena dñi. **Q**uinta de cruce. **S**exta de resurrectione.
Septima de ascēsiōe. **O**ctaua de spūs sc̄i missione. **N**o
na de bt̄a virgine. **D**ecima de apl̄is. **I**n fine autē p̄fatio
nis orat sacerdos: vt laus sua angeloz r̄ laudibus societ:
Lhorus aut cātat. **S**ctūs. sc̄tūs. sc̄tūs. **O**stēdēs se cōfor
mari āgelis r̄ sumit de **Esaiē.** vj. vsq; ad illū locuz. **O** s̄ana
in excelsis. qd̄ sumitur de **math.** xx. d̄r aut ter. **S**ctūs ppter
psonaz trinitatē: r̄ semel dñs ppter essentie vnitatē: qd̄ ē
valde notādū. **O** sanna. i. obsecro salua. **S**z p hac mate
ria facit mgr̄ sentētiarū primo libro disti. ij. vbi inter cete
ra dicit. q; nec piculosius alicubi errat: nec laboriosius ali
qd̄ q̄rit: nec fructuosius aliqd̄ iuenit. **E**t q; d̄r hic superius
in nūero impari. **N**ota qd̄ dicat **arist.** methau. iij. ca. iij. et
incipit. **Q**ualis aut. r̄c. i. s̄. qd̄ aut sup particula. **S**z i tribus
ex quo eliciūt aliq̄ q; deus r̄ natura gaudēt i nūero impari.
Et homo p tāto qm̄ res pficit i tribus. s̄. i substantia. v̄tute.
r̄ opatiōe. **E**t p p̄fatiōib⁹ vide. ca. **I**nuenim⁹ has nouē.
r̄c. d̄ cōse. di. i. **E**t p d̄claratiōe qd̄ sibi vult **S**ursum corda
vide ca. qm̄ aut stamus de cōse. di. i. vbi d̄r sursum corda vt

dū respōdet plebs habemus ad dñs. nihil aliud ad monē
mur q̄ deū debere cogitare. *De secūda pte misse.*

Ullo de hac parte q̄ dicta est cōsequēter dicēdum est
de scōa pte q̄ scōm apl'n dicūtur obsecratiōes. Hec
pars dī q̄nq̄ secretū ⁊ hoc idē q̄ i secreto dī. Aliquādo
canon esse dicit: q̄ ibi sunt mītra verba a sanctis patrib⁹
īstituta. Aliquādo dicitur sacrificiūz p sui parte dignio
ri sacerdos incipiens. Te igitur. debet se inclinare ante al
tare significans q̄ Petrus inclinauit se dum prospectit in
monumento: ⁊ sic inclinat⁹ debet incipere. Te igitur. ⁊ sic
precedenti parti continuatur. tu es sanctus dñs. igitur de
mentissime pater rogamus te per iesum christus filium tu
um dominū nīm ⁊c. vt benedicas hec dona: hec munera:
hec sanctā sacrificia illibata. Dicūtur enīz dona: q̄ dant⁹
a superiori. Jac. ij. Q̄ datum optimū ⁊c. Munera dicū
tur: q̄ offerunt⁹ ab inferiori vel mittunt⁹ nob⁹. Sacrificia
dicūtur: q̄ pro peccatis nostris offeruntur.

Runt autē tres cruces sup tria verba: ⁊ hoc multis
de causis. Prima ē vt in reuerentiā trinitatis cuius
potentia fit conuersio panis ⁊ vini. Secunda in figura tri
plicis vnionis in acceptione saluatoris. Tertia in memo
riam erunt crucifixionis. Prima fuit in voluntate psequē
tium de qua math. xxij. collegerunt pontifices. ⁊c. secūda
fuit in voce clamatiū de q̄ Mat. xxv. At illi mag⁹ clama
bāt crucifige eū. ⁊c. Tertia fuit in crucifixione manuum ⁊
pedum de qua Luce. ij. Crucifixerunt eum. Sacrificia
illibata idest incorrupta: non quia substantia panis et vi
ni non possit corrumpi: sed quia corpus ⁊ sanguis filij dei
non possit corrumpi. ita q̄ substātia panis ⁊ vini virtute
verborū trāsmutat⁹ in carnē ⁊ sāguinē xpi. Vnde ps. xv.
Non dabis sanctū tuū videre corruptionē. Terminatur
autem hec pars canonis ⁊ incipit scōa. in p̄mis. ita oratur
scōm apl⁹ ad Titū. ij. scz p nob⁹ et his q̄ i sublimitate sūt
positi. Oratur autē ⁊ pro p̄ncipe spūali ⁊ terreno. Spūa

lis abet gladiū veri vbi dei ad repellēdos hereticos. Ter-
renus habet gladiū ferri ad feriendū cōtinuaces. De his
tueb⁹ dicit Luce. xxiij. Ecce gladij duo hic sunt.

Quē tertia pars hec. s. Memēto famulorū tuorū,
sc̄. in qua orat̄ pro viujs; in qua oratione debet orās
attedere ordinē charitatis. primo vero orat̄ sacerdos pro
p̄re & matre: sc̄do p̄ parentibus spūalib⁹; tertio p̄ seipso
& p̄ amicis suis viujs noīatim; quarto q̄dē pro astātib⁹;
quinto aut̄ pro oī populo christiano. Nec nimis orare de-
bet ne generet scandalum in plebe: q̄ dī Matthēi. xvij.
Uel p̄ illi p̄ quē scādaluū venit. Nec nimis cito d̄z p̄curre-
re: q̄ nō debet offerri sine sale. i. sine discretionē & deuotio-
ne. Nec sunt verba scoti q̄stione penultima quolibet orūz
arti. ij. quasi circa finē. De modo quē debet obseruare sa-
cerdos in memēto sue misse tā pro viujs q̄ pro defunctis.
Digneris dñe oblationem istā specialiter acceptare pro
illis quibus nosti me specialiter teneri offerre: & in eo gra-
du in quo me nosti teneri pro eis. Et si in speciali tenet̄ ad
aliquem vel ad aliquos: tuti⁹ est q̄ sub conditione oret si
tibi placet dñe. Sed aliqui dicūt q̄ sacerdos debet facere
memoriam ordinate. s. primo oret pro illis qui sunt maio-
ri charitate diligēdi: & quia ordinata charitas incipit a se:
ideo sacerdos primo facit memoriā sui ipsi⁹ cogitando tā-
tum mēte vel exprimēdo vt. s. deus sui misereat̄ & dimittat
peccata & tribuat grām. Deinde oret pro patre & matre
parētib⁹ & fratrib⁹ atq̄ sororib⁹. Tertio p̄ benefactori-
bus. Quarto p̄ inimicis & p̄secutoribus. Quinto p̄ iſide-
libus vt conuertātur ad fidē. Et hoc quidā faciunt eis di-
spositionē in mēte satis pulchrā facientes talem memoriā
ad similitudinem ordinis casuuz: quorū prim⁹ est nomina-
tiuus in quo sui ipsius recordat̄ sacerdos. sc̄ds genitiuus
& signat genitores. s. parētes. tertius datiuus & signat da-
torē vel benefactorē. quartus actiūs: & signat accusatorē
vel inimicum. quint⁹ vocatiuus: & signat vocantes ad fi-

no fa

de. sextus ablatiuus: et signat mortuos a nobis ablatos et de istis fit mentio in scda memoria. sed quare primo pro uiuis q̄s pro mortuis oramus? Responſio dicenda: q̄ uiui sūt in maiori periculo: q̄ possunt dānari. Sed mortui autem pro quib⁹ oratur sūt in purgatorio: de quib⁹ nō timet et sacerdos de ista memoria debet se cito expedire propter distractionem mentis et euagationem. non sicut quidā faciunt dormitantes in tali memoria: ita q̄ quandoq̄ populares recedūt a missa tedio victi et sic est scandalum et per consequens fugiendum.

Sequitur quarta pars. s. Cōmunicātes: in qua fit memoria sc̄torū ap̄lorū et martyꝝ solū istorū q̄ cū hoc sacramētū sit sacramētum amoris in hui⁹ sacramenti mysterio debet fieri solū memoria de illis in quib⁹ apparuit signū veri amoris: in ap̄lis autē apparuit p̄ abiectio nē tēporaliū: in martyꝝ p̄ corporū tormenta. de primo **M**atth. xix. Ecce nos reliquim⁹ oīa. de sc̄do dicit sapiē. iij. et si corā hoībus tormēta passi sunt. et c. Terminat autē hec pars p̄ dñm nostrū. sicut enī p̄ filiū oīa facta sunt: ita per ip̄m oīa debēt esse reparata: Et terminādo non debet dici amē sc̄dm quosdā: q̄ angelorū chorus sc̄dm quosdā sacro mysterio assistens respōdet. Amē.

Sequitur quinta pars. s. Hanc oblationē acceptabilem benedictā. et c. bñdictam dicit. q̄ a deo spūaliter benedicatur vtute part⁹ fruct⁹ virginis **M**arie. Itē per istā hostiā benedictionē celestē assequimur. **R**ationabilem dicit: q̄ i illa acceptamur deo. **F**uit autē quicq̄ cruce. **P**rima sup bñdictā. **S**c̄da sup ascriptā. **T**ertia super ratā. **Q**uarta sup corpus. **Q**uinta sup sanguinē. **T**res p̄me sūt cōes pani et calici: quarta appropriat pani: quinta calici. **T**res prime significant tres dies quib⁹ dñs predicauit post dñicam in ramis palmarū: vel triduum quo xp̄s sepultus quieuit. vel tria loca corporis in quib⁹ xp̄s pass⁹ est. s. man⁹: pedes: et latus. due vero sequētes signat q̄ xp̄s

passus est in corpore et anima: vel hec fiunt in signum quod
christus habuit quinque vulnera.

Dost hec incipit sexta pars ibi. Qui pro die. etc. In quibus sunt
multa notabilia et diligenter attendenda. Primum est quod
dicit. Qui pro die ante quam pateretur. Communio sacramenti corporis
et sanguinis domini die cene post comestione agni pas-
chalis fuit signum quod sacramenta legalia umbra erant: hec
autem veritas: et adueniente veritate: debet cessare umbra. Item
hoc sacramentum institutum fuit cum christus ad passionem voluit ire
ut mentes apostolorum firmiter informaret: et ut causa ultimo ad-
dita melius memorie commemoraret. Secundum notabile est quod di-
cit. Accipit panem et tradidit eis sacramentum corporis sub
specie panis et vini non sub specie agni: ne iudicare vide-
mur de more legali agnum offerentes. Tertium notabile est
quod dicit. Eleuatis oculis in celum. Per hoc enim quod christus in
celum leuauit oculos: nobis insinuauit se habere a patre quicquid
quid habet: et quod in principio operum nostrorum debemus oculos men-
tis dirigere ad dominum tamquam ad datorem omnium bonorum operum.
Quartum notabile est quod dicit. Gratias agens deo patri qui ipsum
incarnari misit et qui per ipsum mundum redemit et qui per ipsum mor-
tem nostram et causas mortis destruxit. Quintum notabile est quod
dicit. Benedictum. benedixit enim benedictione celesti et virtute verbi
quod conuertit substantiam panis in substantiam corporis christi: et
substantiam vini in sanguinem christi virtute verborum. Sextum no-
tabile est quod dicit fregit. et quod sic consecrauit virtute istorum ver-
borum. Hoc est enim corpus meum. prius est panis fractio quam con-
uersio. ergo dominus prius fregit quam consecrauit. sed ecclesia prius con-
secrat quam frangat ergo aliter facit quam christus: in hoc ergo delin-
quit quod absit. Alii dicunt quod benedixit prius et fregit postea
dicendo hec verba. Hoc est corpus meum. et tunc fregit il-
lud: et ita prius fuit fractio quam conuersio: et sic obuiat ergo
ecclesia delinquit. Sed dicendum est quod ecclesia non de-
linquit: quia christus post benedictionem et conuersionem
fregit licet ordo verborum aliter sonet. Septimum notabi-

le est quod dicit, Accipite et manducate: quo figurat du-
plex manducatio sicut sacramentalis et spiritualis. In sacramen-
tali percipimus corpus christi: In spirituali vero in corpo-
ramur mystico corpori christi quod est ecclesia sacramentalis.
Comestio est bonorum et malorum: spiritualis est tantum bo-
norum. Prima non proficit secundum quod dicit apostolus ad Corinthios. 11.
Qui manducat indigne corpus meum et sanguinem bibit: iudicium
sibi manducat et bibit. ille autem indigne recipit: quod sacramenta
liter et non spiritualiter recipit. Sacramentalis manducatio est
significata per hoc quod dicit manducate: spiritualis per hoc
quod dicit accipite hoc est enim corpus meum, et quicquid
demonstratur per hoc pronomen. hoc. aut est corpus aut
panis. non panis quia sic false diceretur hoc est corpus me-
um. Item non corpus: quia non sunt adhuc verba dicta:
virtute quorum fit transsubstantiatio. Solutio. quidam di-
cunt de quibus fuit magister petrus manducator siue come-
stor quod quando totum dictum est: totum factum est. totum di-
co hoc est corpus meum. et potest poni tale exemplum. qui
dicit litus per se solum litus intendit: et qui dicit arare: arare in-
tendit. Sed qui dicit litus arare: alium sensum intendit. scilicet opus per-
ficitur. Et simili quod dicit hoc est: non fit transmutatio. Similiter
qui dicit corpus per se: adhuc non fit transmutatio: sed qui
dicit totum in simul. scilicet hoc est enim corpus meum. tunc fit transmu-
tatio. dico tamen quia aliud est nomen vel verbum et aliud est
esse dictum sicut dicit Aristoteles. in secundo topicorum quod ali-
ud est significare et aliud est dicere. hoc nomen. homo. signi-
ficat hominem dicere aut connotare. id est cum alio significa-
re. Unde dictio est in quantum dicitur aliquid de aliquo vel cum
alio: unde dictio est perfecta constructionum ordinatio. Unde
cum illud pronomen ponitur per se non est proprie oratio sed est com-
positio in oratione. Unde non oportet querere demonstrationem
huius pronominis ut pronomen sed ut dictio. Unde cum in
pronunciatione huius pronominis hoc sit panis: tamen nihil
ominus demonstrat illud quod tota oratio facit. scilicet verum corpus

ꝛꝑi qđ ibi ē: qñ tota oꝛo dicta est. sic ergo qñ totum dictuz
est: totum factum est. idest corpus ꝛꝑi verum est. ⁊ ibi sub
specie panis ⁊ vini totus ꝛꝑs est. sed corpus ꝛꝑi ibi est per
conuersionē alias per cōnerionē. sanguis per cōuersionē.
anima per coniunctionem. deitas per vnionem. sꝫ deitas
in persona filij: persona enim patris ibi non est: nec psona
spūs sc̄i: qꝫ nō sunt vnite humane nature: cuius vnionis
rōe dicitur ibi esse deitas. Sola enī persona filij vniuit hu
manā naturā: vñ psona filij ibi est. Deitas autē ibi est to
ta integra ⁊ pfecta p essentiā: potentiā: nō per presentiam
sicut in omni creatura: tamē non sunt ibi sub sacramēto ⁊
rōe sacramēti pater ⁊ spūs sanct⁹ in persona: sed sola per
sona filij ratione p̄dicta. Sed pro ista materia vide viam
para qñ in p̄ncipio in. §. deus est vbicqꝫ ⁊c. Sequit̄ simili
mō ⁊c. in qua clausula sunt multa notabilia eodez modo
quo in primo. Dicitur autē in eadē clausula. hic ē enī calix
sanguinis mei ⁊c. virtute quorū verboruz fit cōuersio vi
ni in sanguinē ꝛꝑi in calice sub specie vini: sed sanguis per
conuersionē alias per cōnerionē: corpus per cōuersionez:
aīa per cōiūctionē: deitas p vnionem. Sꝫ qñ si sit sacra
mētū si nō apponat vinū? Ad qđ dicēdū qꝫ sic. sed nō ple
num sacramētū: qꝫ sub specie panis est sacramētū corpo
ris tantū. sꝫ si aliqꝫ ommitteret vinū sciēter ad iducēdum
forte heresim: nō esset sacramētū. Si autē aliqꝫ per obli
uionē vel negligentīā dimiserit vinum debet reincipere a
simili modo ⁊ prius ponere vinuz. Dicūt tamē aliqui qꝫ
min⁹ malū est scādaluū generare: qꝫ veritatē tanti sacrame
ti p̄mittere: sꝫ nō debet dimitti veritas propter scanda
lū. Sed p veritate vide viā para in l̄ra. ca. ij. in. §. sꝫ redeū
do. Sed p scādalo vide viā para. in l̄ra. l. j. Nā si vinum
nō apponatur in quo intelligit̄ veritas: nō potest vere di
ci hoc sacramētū cōmixtio corporis ⁊ sanguinis. ⁊c. Sed
si nō apponatur aqua: non ideo est minus sacramentum
sed illi qđ eā dimittūt p obliuionem peccant venialiter: qui

per negligentia mortaliter: et graue est ad corrigenduz, sequitur noui et eterni testamenti: quod ex effusione sanguinis christi testamentum accipimus eterne hereditatis. De hoc testamento dicitur. **Lu. xxi.** Dispono vobis regnum sicut dispositum fuit mihi pater ut edatis et bibatis super mensam meam in regno meo. Sequitur mysterium fidei: quod sine fide non fit hoc sacramentum: quod sine fide non potest aliquis plene intelligere hoc sacramentum. Sequitur quotiescumque feceritis in mei memoriam facietis, id est in memoriam mee passionis et mortis, vnde **1. Pau. ad Cor. x.** Quotiescumque comperitis christi manducaueritis et sanguinem eius biberitis mortem domini annuntiabitis. **Notandum est** quod illa crux que fit super panem cuius dicitur. **Benedixit fregit, signat** quod christus passus est in anima, vnde totus passus est secundum animam et corpus ut totum hominem redimeret.

Sequitur septima pars. **Ante et memores in cuius principio** dicitur beate passionis. Et debet sacerdos manus extendere ad modum crucis, et sequitur necnon ab inferis resurrectionis, et tunc dicitur illas parum erigere in signum quod christus inuictus leo resurrexit a mortuis. Sequitur tertium, scilicet et in celis gloriose ascensionis, et dicitur tunc illas erigere in signum quod deus et homo ascendit in celos et sedet ad dexteram dei patris, id est ad equalitatem. Sequitur hostiam sanctam, hostiam puram, hostiam immaculatam, panem sanctum vite eterne: et calicem salutis perpetue. **Dicitur autem christus hostia pura** quod conceptus est sine peccato. **Dicitur autem panis vite eterne** quod refectio angelorum. **Calix salutis perpetue:** quod christus refectio est vel affectio hominum. **Potest autem aliter exponi** ut dicatur hostia pura, quod christus oblatum est ut nos liberaret de seruitute originalis peccati. **Hostia sancta,** quod vulneratus est ut perficeret sacramenta quibus sacrificatur ecclesia. **Hostia immaculata,** quod mortuus est ut nos liberaret a morte eterna. **Panis vite eterne,** quod est nostrum viaticum quasi via. **Calix salutis perpetue,** quod est refectio inebriationis patriam. **Fiunt autem quatuordecim cruces super hostiam,** tres prime debent super utramque speciem fieri, quarta super speciem panis quinta super speciem vini. **Quique autem fiunt cruces in summa:** quod

quæ fuerunt effusiones sanguinis christi. Prima fuit in circumcissione. Lu. ij. scda in sudore. Lu. xij. tertia in flagellatione. quarta in crucifissione. quinta in lateris lanceatione.

Sequitur octava pars. s. Supraque propositio. etc. Et sunt quæ ibi notantur tres partes veteris testamenti. s. abel. abraham. melchisedech. in quibus sacramentum altaris figuratur. In scda clausula dicitur per manus angelus in sublime altare tuum in conspectu diuine maiestatis tue. Et exponitur verbum istud tripliciter. Primo sic. Oportet iube hoc. i. panem transmutari in sublime altare tuum. i. in corpus et sanguinem filii tui. quia corpus dictum est altare secundum illud. Altare de terra facietis mihi. Sequitur per manus angelus tui. i. per operationem filii qui dicitur angelus Esa. Magni consilii angelus secundum Ieremiam. Scda expositio est talis. iube hoc. i. corpus christi mysticum. i. per ecclesiam militante perferri et associari in sublime altare. i. in ecclesiam triumphante quam dicitur secundum illud. Leuiti. ignis in altari meo semper ardeat. debet feruore charitatis in ecclesia triumphante et hoc per manus angelus tui. i. per operationem et virtutem filii tui. Tertia expositio est talis. O tu deus hec vota et orationes iube perferri. i. presentari in sublime altare tuum. i. in presentia curie celestis et in conspectu diuine maiestatis tue et per manus angelus tui. angelus enim vota nostra offerunt deo vobis. Thobie. xij. dicit Raphael ad thobiam. Cum orares obtuli orationem tuam domino. In fine autem dicitur. Corpus et sanguis. Et fit vna crux super corpus et alia super sanguinem. Prima signat martirium christi. Secunda signat martirium sanctorum.

Sequitur nona pars. s. Memento in qua oratur pro defunctis: et in eodem ordine orandum est in hoc memoreto sicut in alio. In hoc oratur pro defunctis: in alio pro uiuis. Sed notandum quod triplex est locus refrigerij lucis et pacis. locus enim paradisi dicitur locus refrigerij propter ardores ignis inferni et purgatorij. Unde psalmus. lxxv. Transiuimus per ignem et aquam. Dicitur locus lucis con

tra tenebras inferni. de quibus **Matthæi. xi.** **Mittite enī**
in tenebras exteriores. **Locus pacis** dī ppter tranquillī
tatē mentis: q̄ est ibi cōtra vermē conscientie eorū qui nō
erūt. vnde **Esaiæ. lrvj.** dī vermīs eorū nō moriet̄ ⁊ ignis
eorum non extinguetur. Sed quia hic fit mentio de penis
oportet vt prius aliquid dicamus de peccatis. **Primo** q̄
dicantur peccata venialia: ⁊ que mortalia. **Secūdo** quid
sit peccatum mortale. **Tertio** cuius ponderis sit peccatum
mortale. **Quarto** dicemus de remedio peccati mortalis.
Quinto dicemus in qua ciuitate habitabunt decedentes
in peccato mortali: ⁊ in qua decedentes in statu gr̄e. **Quā**
tum ad primum pro exordio nostre expositionis sciendus
q̄ **Aristoteles ethicorum. vij. capitulo. vj.** quasi in fine di
cit. milies enim plura mala pōt facere homo malus q̄ be
stia mala. Sed pro declaratione materie presentis dabit̄
quedā regula generalis ad cognoscendus peccata morta
lia ⁊ venialia: que talis erit. **Peccatorū alia** committūtur
citra rationem alia vero vltra rationem. **Peccata** que cō
mittuntur citra rationem: oīa venialia. i. digna venia. qd̄
accidit qñ sensualitas est subiecta rationi ⁊ sic durante ta
li dominio etiam si insurgat sensualitas vel appetitus dici
tur homo. hō ethi. j. **Et sic** reperiunt̄ q̄ plurima remedia
pro peccatis venialibus. s. iunio pectoris. oratio domini
ca. aqua benedicta. confessio generalis. benedictio episco
palis. auditio misse ⁊ alia huiusmodi. **Si** peccata commit
tamur vltra rationem. i. in tantum q̄ ratio sit subiecta sen
sualitati vel appetitui: omnia erūt peccata mortalia ⁊ tūc
cōmittēs tale peccatū nō dicitur hō interior vt dicebat p
pheta in ps. xlvij. **Homo** cum in honore esset non intelle
xit: cōparatus est iumentis insipientibus: ⁊ similis factus
est illis. **Et** dicunt̄ peccata mortalia qz sunt digna morte
eterna. **Contra** q̄ opatur cordis cōtritio: oris confessio: ⁊
operis satisfactio: de quibus deo dāte aliqd̄ dicit̄ suo loco.
Pro quo sciendū qz in pctō mortali cōsiderant̄ septē vel

octo. s. actus pcti. culpa. offensa. macula. reatus. tenebra.
pena. ⁊ pnitas ad malū. ⁊ oia ista ponunt̄ ī quolibet pec
cato mortali: p̄serti pctō cōmissionis. De p̄mo patet sicut
in occidere ⁊ fornicari: quib⁹ est actus positiu⁹. s. vulnera
re hominem: ⁊ tangere feminā carnaliter. qui actus abso
lute in se non sunt boni nec mali: sed efficiuntur boni vel
mali per circūstātiās. Et quia dicitur hic actus in se nec
sunt boni nec mali. Pro quo nota q̄ bonitas vel malicia
est in actu humano. Actus humanus est qui principiā
ab intellectu ⁊ appetitu secundum p̄m Ethicorum. vi.
vbi dicit q̄ tria sunt dominatiua actus: ⁊ ita ergo in actu
interiori est bonitas vel malicia: quia act⁹ exterior sine in
teriori actu quātuncumq; nociuus sit nec bonus nec ma
lus est. sic Ambrosius. Affectus tuus operi tuo nomē im
ponit. Sic ⁊ Augustinus: ⁊ omnes sancti doctores dic
unt peccatum ideo peccatum quia voluntarium: quo
niam si non voluntarium non est peccatum. sic episcop⁹
abulensis. ero. ix. super particulam memento vt diem sab
bati sanctifices. Et sic ad Gal. j. dicitur. Caro concupis
cit aduersus sp̄m. Al principio igitur in hoīe postq̄ p̄mi
parētes errarūt ē pugna in hoīe p̄pter passiōes appetit⁹
sensitiui repugnātes intellectui. An si v̄tus itellectiua pre
dominat ⁊ obtinet ī regulādo appetitū sensitiuū qui mo
tus ⁊ victoria est naturalis vt inquit P̄phus. ij. de anima.
tractatu de motu ⁊ mouēte: et est quēadmodum si spera
superior mouet inferiorē: tūc homo habet in se pacem ⁊
virtutem. Et si p̄ cōtrariū fieret. s. q̄ appetitus vel sensua
litas superaret intellectum ⁊ rationē: q̄ motus esset contra
naturā: ⁊ esset homo in se ipso disson⁹ ⁊ in guerra ⁊ male
compositus atq; vitiosus. sic ista probantur in capi. j. de
sacra vnctione vbi d̄r cui⁹ pars superior ratio est inferior
sensualitas. Et Prosper ostendit de vita contemplatiua
dum dicit. dominet̄ viuens ratio; subijciat̄ corpus anime

et animus deo, sic implicita est hominis perfectio sic de peni.
di. ij. in capi. corpus nostrum. et di. iij. in capi. in salicibus. Et
sic virtutes et vicia faciunt distinctiones in hominibus. Et
qui faciunt opera dei sunt filii dei. Et qui faciunt opera dia
boli sunt filii diaboli. sic. Jo. viij. eius filii appellaris cuius
opera facis. Secundum quod est in peccato est culpa. Et
est culpa quedam privatio debite rectitudinis in actu. scilicet ad
hoc quod aliquis actus esset bonus moraliter debet habere
circumstantias bonas regulantes eum: quibus si careat erit
malus. Tertium in peccato est offensa. nam quando quis peccat re
cedit a deo contemnendo eum et legem suam: et adherendo
cuiusdam bono creato quod homo preponit deo: et in hac ad
hesionem deus offenditur. scilicet quod propter aliquam rem mino
rem se contemnat. Quartum est macula. de isto peccato
loquitur magister sete. iij. di. xiiij. ca. j. vbi dicit quod ante pes
nitentiam cordis peccator habet maculam et fetorem peccati: et ista
est deformitas quedam in anima nostra vel immunditia large di
cta: et est in anima secundum quod in anima est imago dei. Et est ma
cula vel deformitas pulchritudinis prius habite et nunc
debite inesse sicut in corpore humano quod adornatur vesti
bus circumstantibus illud: quibus si homo careat est deformatus
et male apparet. et non est illa deformitas nisi carentia vesti
um vel ornamentorum necessarij: ita est in anima nostra: nam in ipsa est imago
dei naturaliter et pulchritudo sua extrinseca est gratia vel
charitas: quam cum habet pulchra videt: sicut homo vestitus.
Si autem caruerit illa: erit deformatus sicut homo nudus: et hoc est
in quolibet peccato mortali: quod pro quodlibet tollit tota chari
tas et gratia dei. sic magister sententiarum libro primo et quarto. et in pluribus
alijs locis eiusdem libri. Vel potest macula accipi pro quadam
immundicia figurate sumpta. nam sicut quis tangit aliquam
rem immundam polluit actualiter: et postquam cessauerit actualiter
tangere et cessat actualiter pollui: manet tamen semper
pollutus usquequo lauet. ita quando quis auertens voluntatem
suam a deo: applicat se alicui rei create: qua vult frui: deus pol

hui actualiter volūtas; per actualē cōuersionē ⁊ adhesionē
ad illā rem. Et cessante illo actu cessat ista volūtas actua
liter pollui: manet tamē polluta quousq; p penitentiā ab
stergat illa imūditia relicta. Sicut enī q̄ tāgit morticinū
vel aliq̄d inmundū: ita pollutus est post actū vsq; quo la
uet: sicut fuit dum tāgeret. ita post actū peccati polluta re
manet aīa sicut fuit i ipō pcti actu: q; ita ē longe a deo per
similitudinē qui ē vita ⁊ mūditia mēt; sicut fuit dū pctm̄
ageret: ipsa etiam dissimilitudo in aīa est elongatio a deo
quod est valde notandū ⁊ timendū qualiter elongatio fit
a deo q̄ dicit macula a qua purgatur in penitentiā. **Quin**
tum in pctō est tenebra: ⁊ hoc assignat mgr̄ sentētiarū. di.
xiiij. Sed queritur. que sit illa macula ⁊ q̄ sunt ille tenebre
exteriores a quibus deus animam purgat. respondet ma
gister dicēs de tenebris ⁊ interiori caligine: satis facile est
respondere: cum enim quis mortaliter delinquit ⁊ gratia
virtutis priuatur si qua p̄cessit ⁊ naturalium bonorum
patitur lesionem: vnde intellectus obtunditur: ⁊ totus ho
mo interior obtenebratur: ⁊ ita quada; caligine mens ob
uoluitur: que caligo peccati pena est. sed sanct⁹ **Tho.** di
cit maculam ⁊ tenebras in peccato idē esse: sed macula vo
catur in quantum ē priuatio gratie vel decoris. **Tenebra**
aut̄ in quantum est obstaculū quoddā vt interpositū ip̄m
pctm̄ ad non recipiendū gr̄am ⁊ dei claritatē. **tertū** est reas
tus ⁊ idem est qd̄ obligatio: q; reatus a reo dī. ⁊ ista est in
quolibet peccato siue originali siue actuali siue mortali si
ue veniali: ⁊ insurgit ex lege dei. nā sicut in legibus huma
nis cauetur quod occidēs hominē aut vulnerans tali pe
na plectatur. si quis aut̄ cōtra illā legē fecerit: illico ē obli
gatus ad tolerādā illā penā legis: ⁊ ista obligatio non
insurgit nisi ex lege cui dedit vires legislator: ita in diuinis
est qd̄ si quis peccauerit mortaliter: qd̄ puniat in inferno.
Statuit ergo qd̄ si quis peccauerit: iurget ei ista obliga
tio sc; vt puniat in eternū. similis modus loquendi ē gen.

iiij. s. quacūq; hora comederis: morte morieris. i. obligaueris ad moriendum. de isto reatu dicit Tho. quod sit obligatio ad penam. et dicit quod sicut in peccato mortali sunt duo. scilicet auersio et conuersio: ita est duplex reatus. nam ex parte auersionis incurritur reatus pene eterne: ex parte conuersionis ad creaturam manet reatus ad penam temporalem. sic Tho. iij. sententiarum. disti. viij. q. iij. ar. ij. et iij. parte sume. questione. clvi. argumento. iij. et prima secunde. questione. clvij. per totum. Septimus in peccato dicitur pena que pro peccato debetur: et ad hanc est reatus siue obligatio ad penam directe eternam. Et alia est temporalis. i. ad penam temporalem siue que debetur ex commissione siue que manet ablato reatu mortis eterne per contritionem et gratiam. Octauum est in peccato pronitas ad malum: et ista insurgit naturaliter ex peccato. sic gen. viij. oēs enim sensus et hominis cogitatio magis proni sunt in malum quam in bonum. Nam teste aristotele ethico. ij. vbi dicit. Generationes et corruptiones habituum fiunt ex eisde. i. ex similibus. scilicet ex hoc quod est iustum facere: efficitur quis iustus: ideo oīs actus naturaliter est generatiuus alicuius habitus talis qualis ipse est. Et quia non potest interdum ex quolibet actu gigni habitus: cum sit habitus qualitas quedam recepta in subiecto et difficulter mobilis: gignitur saltem dispositio ad habitum ex actu: ideo distinguit Aristoteles in prima specie qualitas habitum et dispositionem. Cum ergo quodlibet peccatum actuale sit actus malus: sequitur naturaliter ex eo pronitas ad malum: que est habitus vel dispositio. de hoc scribit Tho. iij. sententiarum. di. cxxiij. arti. j. in corpore questionis et in multis locis. Sed quod pro quocumque peccato mortali debeat pena eterna ut dictum est hoc tenet Tho. iij. sententiarum. di. clvi. ad tertium primo responsio: pro quo facit dictum aristotele ethico. v. vbi dicit quod tanta est iniuria quanta est illa persona contra quam committitur iniuria. Sed deus est infinitus: igitur pro quocumque peccato mortali debe

tur pena eterna. Et sciēduz q̄ peccata mortalia quādoqz
adimplentur in volūtate ⁊ actu ad extra : ⁊ quandoqz in
voluntate tantum. sic redemptor noster. Si quis viderit
quā ad cōcupiscēdam eam : iā mechatus est in corde suo.
Mat. vj. Et sic dicit augu. ⁊ omnes doctores q̄ peccatū
ideo peccatum qz voluntariū: quia si nō esset voluntariū
nō esset peccatū. Et sic notandū q̄ sicut oīa accidētia fun
dantur in subiecto: ita omnia peccata mortalia fundantur
et subiectātur in voluntate. Sed tristādum est propterea
q̄ si aliq̄s tangat in aliqua pte sui corp̄is: immediate sen
tit lesionē ⁊ recipit tristitiā. p̄ quo dicebat aristo. v̄r̄ mihi
corp̄ ⁊ animā compati adinuicē. q̄ ⁊ si repiat in infinitis
peccat̄ mortaliḃ: nō sentit. p̄ quo dicebat aristo. in li. re
tho. vñ nobis tāta mala euenerūt eo q̄ nō sentiēda senti
m̄: ⁊ sentiēda nō sentimus. p̄ quo nota q̄ sicut mulieres
cōtraherūt si cōmisceant cū viris extraneis fornicantur ⁊
dicunt adultere: sic aīe si cōmisceant cū diabolo dicuntur
adultere ratione pcti mortaliḃ: qm̄ sicut mulieres adulterā
tes possunt puniri vltimo supplicio si accusent a viris suis
is pbato delicto vt in. l. grace. L. de adulteriḃ: ita erit de
hominibus in peccato mortali decedētibus.

Dico quo nota q̄ aliquis posset arguere probando
q̄ existens in peccato mortali est nihil vel minus q̄
nihil. et sic. Qui facit peccatū seruus est peccati. Joā. viij.
Sed seruus nō est maior dño. Joā. xij. ergo q̄ facit pctm̄
nō est maior pctō. sed scdm̄ beatū Augu. pctm̄ ē nihil. vñ
Joā. primo. oīa p̄ ipm̄ facta sunt: ⁊ sine ip̄o factuz ē nihil.
glo. i. peccatum. ergo faciēs pctm̄ facit seipm̄ parem nihil
vel minorem. sic d̄r. Job. xxx. In nihilo redact⁹ sum: ⁊ ve
lut vmbra sal⁹ mea. Pro quo ē dolēdū ⁊ tristādū q̄ mul
ti multa sciūt: ⁊ se ip̄os nesciūt ⁊ sic multū facit qui seipm̄
cognoscit vt ait Aristote. ethico. j. cap. iij. vbi dicit. quisqz
bene iudicat que cognoscit: eorūqz bonus iudex est. Quā
tū ad secūdū dicēdū q̄ pctm̄ mortale est volūtās faciēdi.

vel operādi id qđ lex vetat. vel aliter. peccatū mortale est
dictū: factū vel cōcupitū contra legē dei. hec Aug. Amb.
dicit qđ pctm̄ mortale ē p̄uaricatio qđā ⁊ inobediētia cele
stiuū p̄ceptoz. Quātū ad quartū dicēdū qđ aliq̄s nō im
merito posset dubitare non obstantibus supradictis diffi
nitionibus dicendo. Ego vellem scire cuius longitudinis
vel latitudinis vel profunditatis sit peccatū mortale: qm̄
si video aliquē hominem magnū in corpore: dico magn⁹
est homo iste: et si videā paruum hominē: dico paruus hō
est iste. Dicēdum qđ peccatū non habet latū: nec longum:
nec profundū: cū nō sit corpus: tamē per te poteris cogno
scere cuius pōderis sit. **P**ro cuius cognitione cōsidera in
mente tua quādā staterā: ⁊ in vna parte illi⁹ statere pone
oēs res sensibiles ⁊ corporales vt terrā. plūbum. aurū. ⁊
alia huiusmodi. ⁊ in altera parte illius statere pone vnicū
peccatū mortale maioris ponderis erit vnicū peccatum
mortale q̄ ceterē res sensibiles: ⁊ sic nō immerito deceden
tes in peccato mortali immediate descēdūt ad īfernū: ⁊ sic
phi. iij. dī. est rei pōderose appetere cētrum: ⁊ rei leuis ap
petere sursū. Et sic est notādū quomodo vnū pctm̄ morta
le plus pōderat q̄ omnia pōdera de mūdo. sic cāti. v. talē
tum plūbi portabatur: et ecce mulier vna sedens in medio
amphore descendit: hec est īpietas. Cū igit̄ res pōderosa
potius habet descēdere q̄ ascēdere: tūc descēdebāt pctō
res ad īfernū. Et talis fuit allegatio diaboli. s. oēs peccato
res debebant ad īfernū descendere sed nil profuit illi: qm̄
dñs noster iesus christus in alia lāce seipm̄ quodāmodo
posuit qui in tantum ponderauit qđ pars in qua erat in in
fernū descendit: pars vero in qua erat homo tantum ere
xit qđ in celū ascēdit. ⁊ sic r̄ps statera facta corporis predā
q̄ tulit tartaris. ⁊c. De statera cantat ecclesia. statera fac
ta corporis predamq̄ tulit tartaris. licet pro p̄senti nō fa
ciat ad nīm p̄positū: sed pro redēptione sanctorū patrū
eristētū in libo ⁊ sic posuit se r̄ps p̄ corū redēptione in al

tera parte statere: et sic altera pars descendit: altera ascendit volo dicere quod spoliavit infernum de quo deo dice aliqđ immediate dicit. Sed pro peccatorum mortalium poderositate ne mini catholico sani intellectus est dubium quod si aliquis post deum totum orbem possideret et ipse orbem in piis causas diuideret: et tamen unicum solum peccatum mortale committeret de quo sciret nollet penitentiam agere: quod et si sic sine penitentia decederet quod absit ab omni creatura humana immediate descenderet ad infernum: quod est timendum et horredum: et sic in hac carne mortali hoc est reparandum. Sic paulus. Dum tempus habemus operemur bonum. quoniam in hac carne mortali ut dictum est nuper possumus mereri vel demereri. mereri si recte operemur: demereri si non recte operemur. Sed post hanc vitam non est locus merendi nec demerendi: sed adimplebitur illud propheticum in psalmo. lxxj. ubi dicebat propheta. tu reddes unicuique iuxta opera sua. de ista materia loquitur thomas. iij. parte. q. lxxj. quasi pro totum. Et illud athanasij facit ubi dicit. qui bona egerunt ibunt in vitam eternam: quod vero mala in ignem eternum. et illud apocalypsis. opera enim illorum sequuntur illos. Sed pro ista materia etiam facit thomas in quarto sen. di. lxxv. ad primum. secundo. R. et tangit questionem precedentem et subsequentem cuius verba sunt. quod sicut in corporalibus est gravitas vel leuitas que feruntur ad suum locum qui est finis motuum ipsorum: ita est in animabus meritum vel demeritum quibus pueniunt anime ad primum vel penam que sunt fines actionum ipsarum. vnde sicut corpus pro gravitate vel leuitate statim fertur in locum suum nisi prohibeat: ita anime soluto vinculo carnis per quod in statu vite detinebantur statim primum consequuntur vel penam nisi aliqđ impediatur: sicut interdum impedit consecutionem primij veniale peccatum quod prius purgari oportet: ex quo sequitur quod primum differatur. Et quod locus deputatur anime a secundum congruentiam primij vel pene: statim ut anima a corpore absoluitur: vel in infernum demergitur vel ad celum euolat nisi impediatur aliquo reatu quo oportuit euolutionem differri ut prius anima purgetur. Et huic

veritati auctoritates scripture canonice manifeste attestan-
tur et documenta sanctorum patrum, unde contrarius pro
heresi est habendum ut patet in. iiii. dialogo. et in libro de
ecclesiasticis dogmatibus. Quantum ad quartum de res
medio pro peccato mortali: dicendum quod ille tres parti-
cule. scilicet. cordis contritio: oris confessio: et operis satisfactio sunt
medicines quedam pro peccato mortali si omnes concurrant. scilicet. in actu tunc sanitas: si adsit facultas sin autem propositi
tunc confitendi: quoniam tunc necessitatis. scilicet. mortis articulo et si non
possit haberi copia sacerdotis: sola contritio saluat animam.
Sed pro declaratione eorum que dicta sunt erit data definitio
vniuscuiusque particule. Et primo de contritione: que est quidam
dolor voluntarie sumptus cum proposito confitendi et satisfaciendi.
Confessio est manifestatio peccatorum spe venie aperta. Et
satisfactio est honoris deo debitum impedere etc. Vel aliter
satisfactio est reparatio in pristinum statum. sic in ca. pisanis ac
luchanis de resti. spo. sic Boetius in li. predicamentorum.
prius extirpanda sunt vitia quam inserantur virtutes. pro quo
notandum quod in foro dei vel foro interiori vel penitentie quod
idem est: potest iudex infligere quacumque penas voluerit iuxta
arbitrium. pro quo nota quoniam non est sub silentio pretereundum
quomodo penitentiae sunt arbitrarie: omnes namque arbitrarie
sunt ut in ea. Deus qui de pe. et re. hoc autem est ve-
rum quantum ad id quod imponitur nomine pene: secus autem
quantum ad id quod venit nomine satisfactionis: quod non est
pena. nam in illo non potest confessor taxare vel moderari:
sed quantum incumbit satisfaciendum ex natura damni dati
vel iniurie illate tantum satisfaciendum est. et sic vide ca. e in
iusta. c. iij. q. iiii. ubi dicitur. quod facilitas venie prebet in-
centiuum delinquendi. Hoc autem dixisse placet propter
quosdam simplices confessores: qui cum audiant ecclesiam
constituisse omnes penitentias arbitrarie: putant quod de
omni eo quod in confessione venit possunt ipsi arbitrari.
et ideo si quis confiteatur quod furatus fuerit mille vel quod

intulit alicui in dānum centum: iubent confitēti qđ det ali
quā parua elemosinam vel quod faciat dicere aliquas
missas ⁊ totū residuū remittūt: decipiunt tamem isti seip̄
fos: ⁊ decipiūt confitētes: quia ecclesia dedit eis potestātē
arbitrādi super eo quod est debitum deo: nō autem super
eo qđ est debitū p̄orimo q̄ alias sacramentū penitentie
erat medium ad perpetrāduz grauiissima furta: ⁊ per istū
modum turbarentur omnia: ⁊ destruerentur respu. si con
fesso: posset peccatorem absoluere ab eo quod mihi debi
tum est: ⁊ sic nulla esset maior iniquitas quā sacramētum
penitētie. Est ergo aduertendum qđ si quis furatur alteri
mille: vel infert ei damnuz in cētuz: est hic duplex offensa.
vna que fit deo: cuius cōtra legem iste fecit furādo: ⁊ pro
ista pena certa que deo debetur: potest confessor moderari
ad arbitrium suum: sed alia offensa fit ei cui ablata sunt
vel mille furta: aut cui damnum irrogatū est, ⁊ circa istaz
nihil potest sacerdos taxare vel moderari: sed cogitar ius
bere illi qđ reddat tantum quantū damnum intulit: ⁊ non
solū quātū valet res furto sublata sed etiā damna et expē
sas si talis erat res cui⁹ tempore intermedio damna affer
ret domino cuius erat, quod est notāduz propter multos
sacerdotes ⁊ religiosos imperitos et ignaros audiētes cō
fessiones qui imperite ⁊ indiscrete se habēt cū sua bona cō
sciētia ⁊ cōsciētia penitētium qui cū sua tenebra ⁊ ignorā
tia cadunt in illū canonē math. xv. si cecus cecū ducit: am
bo in foueam cadunt vel sub alijs verbis. Si cecus du
catū prestet ceco: ambo in foueā dilabunt. sic in capitu. cū
fit ars artū regimē animarum. de eta. ⁊ quali. or. Sed p̄
dictis et dicendis est sciendum qđ sacerdotum alij possunt
cōparari soli: lune: diei: facule: vel cādele. qđ sicut est solis:
lune: diei: facule: vel cādele lucere: ita ē hoīz peritoruz ⁊ sa
cerdotū sapiētū lucere. Sed alij sacerdotes insipientes ⁊
aduocati siue iudices imperiti possunt cōparari nocti vel
obscuritati. qm̄ sicut mediante tenebra ⁊ obscuritate hoī

mines quicquid cadunt: ita mediis confessoribus ignavis et
insipientibus quandoque penitentes forte condemnabunt. pro
quo facit auctoritas sapientis. sapiens. vi. ubi dicitur. Ubi
multitudo sapientium: ibi sanitas orbis terrarum. igitur quid
rite contra: pro quo vide capitulum multi supra positum.
di. xl. et sic tales sacerdotes siue religiosi male iudicando in
audiendo confessiones: forte faciunt litem suam: quoniam omnia iu-
ra proclamant. Iudex qui male iudicat: facit litem suam. Et
sic Christus redemptor noster fleuit ignorantiam quam est mater cuncto-
rum errorum in suscitatione Lazari. Jo. xi. Ista etiam habet ma-
the. iiii. super particulam penitentiam agere. et est glo. hu. epi-
abulei. Sed nota quod septem sunt que impediunt penitentiam age-
re. ignorantia: timor: mala societas: fiducia viuendi: sani-
tas carnis: amor carnalis: larga dei misericordia. Et sciendum quod
penitentia a diuersis doctoribus diuersimode diffinitur. Quod
Augustinus dicit. quod penitentia est peccata preterita plangere et
plangenda iterum non committere. Ambrosius vero dicit. Vera
penitentia est cessare a peccato. Sed qui voluerit latius de ista
materia videre: videat magistrum sen. i. iiii. di. xv. et ibi thomam.
Sed nota pro illis qui refugiunt confiteri: quoniam sunt ponderanda
et multum memorie commendanda eo quod contra tales insurget
Christus in iudicio vniuersali: et propria conscientia: et diabolus
et peccatum suum: et totus mundus. sic propheta in ps. cxxj. ubi di-
cit. Beati quorum remisse sunt iniquitates: et quorum tecta
sunt peccata. per quod datur intelligi. quod vere penitentibus in die
iudicij erunt peccata occulta. Sed nolentibus penitere vel
qui noluerunt penitere in hac carne mortali: sibi ipsis et om-
nibus circumstantibus erunt talium peccata visa et manifesta. quod
est notandum et timendum et per consequens fugiendum. Et sic est
notandum. quod omnes Christi fideles tenentur confiteri ter in anno.
scilicet in pascha natalis domini: et in pascha resurrectionis: et in pascha
spiritus sancti: saltem semel in anno secundum Fabianum papam
et Innocentium tertium. sic in capi. ois vtriusque serus de. pe.
et re. Et magister sen. in. iiii. di. xiiij. finalibus verbis. Et ibi thomam.

et verba magistri sunt. Si non frequenter: saltim ter in anno
homines communicent: nisi forte quos criminalibus impediat: in
pascha. scilicet et in penthecoste et natali. omnes ergo communicent: qui non
luerint ecclesiasticis carere liminibus glo. i. ecclesiasticis se-
pulturis. Sic etiam in tertia parte. q. lxxx. ad. r. Sed pro
materia ista sciendum quod sicut in quocumque peccato mor-
tali ad minus concurrunt tres generationes scilicet cogitatio
mali: et locutio: et operis executio: ita fuit licitum etiam quod con-
tra peccatum quodcumque mortale triplex esset remedium. scilicet
contritio: confessio: et operis satisfactio. et hoc pro tanto: quia
contraria contrariis curatur. sic in ca. ois enim res. ext. de re-
gu. iij. Et sic contra cogitationem in malum insurgit illa aucto-
ritas. Scidite corda vestra et non vestimenta vestra. Ioe. ij.
Contra malam locutionem oritur illa auctoritas. Confitemini
alterutrum peccatum vestrum. Iaco. j. Contra operis executionem oritur
illa auctoritas. Lu. iij. Facite dignos fructus penitentiae. Pro
quo est notandum illud quod dicitur matth. ix. et Eze. xvij. vbi dicitur.
Quacumque hora peccator genuerit peccata sua: ego deus ex-
audiam eum. Et illud quod dicitur matth. iij. super illa particula facite
dignos fructus penitentiae quod scilicet fit in charitate. moraliter loquendo:
arbor est penitentia. Radix: cordis contritio. Rami: bona opera.
Folia: confessio integra. Fructus: satisfactionis pena. Ille
ergo facit penitentiam sed non dignos fructus: qui dolet tantum de com-
missis. Ille vero agit penitentiam qui dolore cordis tantum affligi-
tur per penam: quantum deliquit per culpam secundum illud
apoc. viij. quantum se glorificauit in delictis suis: tantum illi
date tormentum. Et ultimo notandum quod flores quos
producit arbor denotant famam bone opinionis. Et est
fama illese dignitatis status: vita et moribus comproba-
tus. sic in glo. illius capi. vestra. de coha. cle. et mu. super par-
ticula. notorium. Et sic iustum et honestum esset predicatori-
bus superadicta et similia: in quibus homines quotidie cadi-
mus predicare et alia alta et subtilia et curiosa dimittere: vt
ponedo exemplum predicando de trinitate quandoque in ouo et

quandoq; in farina: et quandoq; in sole. et sic de alijs exē-
 plis huiusmodi. Et ista placuit dicere propter illa que dī-
 cit sanctus Thomas. iij. distinctio. xj. ad quartum in solu-
 tione quarte. q. Cuius verba sunt. Credo autem qđ om-
 nia q̄ sunt sup̄ naturalē cognitionē angeloruz: sunt supra
 naturalē rationem hominuz. et ideo mysteria fidei dicunt
 eē abscondita a seculis in deo vt dicitur ephē. iij. Vñ natu-
 rali cognitione nō vidēt angeli corp⁹ xp̄i sub sacramēto:
 sed solū beata. Demones vero nullo modo. sic etiam tho.
 in. iij. parte. q. xliij. ad p̄mū in corpore. igit̄ qđ dicitur est de
 predicatorib⁹ aliquis posset dubitare q̄re tot boni p̄dica-
 tores et viri famosi scientia illuminati tam paucos conuer-
 tant. Dicēdū est qđ illa est potissima ratio. q: sicut ip̄i di-
 cunt. docent et non faciunt: sic auditores audiunt et atten-
 dunt et nō credunt. sic de pe. di. ij. §. Sponitur. s. illud qđ
 oīs clamat auctoritas si sic permansisset vt creat ante pec-
 catum: esset translatus in gloriā quā habituri sunt sancti:
 sed nemo adultus sine charitate intrat illam. Non sic fecit
 xp̄s. actuum. j. vbi dī. Cepit Iesus facere et docere. Quā-
 tū ad quītū p̄ āpliori declaratione d̄ ciui. j. loq̄r Aristō.
 de ea in. iij. de republi. in principio vbi dicit. Quid ē ciui-
 tas et qui sunt ciues q̄ debent gaudere p̄uilegijs ciuitatis.
 de qua Augustinus loquit̄ ad plenum in li. de ciuita. dei.
 in quo in plurib⁹ locis docet quō sunt due ciuitates. s. alia
 dei: et alia demonis. et tho. loq̄tur de istis ciuitatib⁹ in. iij.
 sentētiarū. di. xlvi. ad tertiu in corpore. Et eodē li. di. xlvij.
 tertio. R. vbi dicit. Quia q̄ ad calidum vstiūm etiā quā-
 tum ad id qđ in igne grossum reperitur descēdit ad inferos
 ad penā dānatorū: qđ vero est subtile et lucidū remanebit
 superius ad gloriā electorū. Et dicit̄ in l̄ra illud propheti-
 cum in ps. lrv. Trāsiuim⁹ per ignē et aquā. s. de nimio ca-
 lore ad niuē et ecō.

Pro quo nota qđ dī mat. xxiij. mittite eū in tenebras
 exteriores. de hac materia tractat̄ in additionib⁹. iij.

par. q. xcvij. ad quartū vbi dicit gre. si ignis ille lucē hēret:
in tenebras exteriores nequaquā diceret. et in corpe. q. dicit
quod dispositio inferni erit talis quod ut maxime miserie dānato-
rum competat. vñ scōm hoc fuit ibi lux et tenebre prout
maxime expetāt ad miseriam dānatorum. Ipsa autē visio
scōm se delectabilis est vt dī in pncipio metha. Sēsus oca-
loz est maxime delectabilis: eo qd per ipz plura cognoscim⁹
sz per accidēs ptingit visionē esse afflictiuā i qntū videm⁹
aliqua nobis nociua: vel nre volūtati repugnātia: ideo in
inferno nō dz esse loc⁹ disposit⁹ ad vidēdū scōm lucē et te-
nebras: vt nihil pspicui videat: sed solūmō sub qdā vms-
brositate videant ea q afflictionē cordi gerere possūt. vñ
simplr loqndo locus ē tenebrosus. Sz tamē ex diuina dis-
positiōe ē ibi aliqd luminis quātū sufficit ad vidēduz illa
q aiām torquere possunt et hoc satisficiat naturalis finis
loci qz in terre medio vbi infernus ponit: nō pōt eē ignis
nisi fetulēt⁹ et turbid⁹ et qsi fumosus. Quidā enī tenebras
rū harū causas assignāt ex cōmassatione corporū dānato-
rum q pze multitudine ita replebūt locū inferni quod ibi nihil
de aere remanebit. et sic non erit aliqd de diaphano quod
possit esse subiectum lucis et tenebre nisi oculi dānatoruz:
qui erūt obtenebrati et p hoc pz respōsio ad obiecta. Sz
p igne infernali nota i additionib⁹ mltā valde singularia.
q. xcvij. ad p̄mū in solutione p̄mi argumētī: vbi dī quia
ignis ē maxime afflictiu⁹ propter hoc quod abūdat i virtu-
te actiua. ideo nomine ignis ois afflictio designatur et sic
vehemēs. Sed de verme de quo Esaias. lxxvj. loq̄tur ē di-
cendum quod post diē iudicij in mundo inouato nō remane-
bit aliqd asal vel aliqd corp⁹ mixtū: nisi corp⁹ hominis
tātum: eo quod nō habeat aliquē ordinē ad corruptionem:
nec post illud tempus erit futura generatio et corruptio.
Unde vermis qui in damnatis ponitur non debet intelli-
gi esse materialis sed spiritualis qui est conscientie remor-
sus: qui dicitur vermis inquātū oritur ex putredine pecca

ti: animam affligit sicut corporalis vermis ex putredine:
ortus: affligit pungendo: sic in additionibus tho. q. xcviij,
ad secundū. Sed vtrum ille ignis sit eiusdem speciei cum
igne nostro quez videmus? Pro cuius declaratione vide
librum supra allegatum, xcviij, q. ad sextū in corpore. Lu
ius verba sunt, dicendum q ignis propter hoc qd est ma
xime virtutis in agendo inter reliqua elementa: alia cor
pora pro materia habet vt dicitur, iij. metha. Unde & ig
nis dupliciter inuenitur, s. in materia propria: pro vt est in
propria speciei: vel in materia aliena sub terrestri: vt patet
in carbone siue in aere: vt patet in flamma: quocūqz aut
modo ignis inueniatur semper est idem in specie quantum
ad naturam ignis pertinet: potest autem eē diuersitas in
specie quantum ad corpora que sunt materia ignis: vnde
flamma & carbo differunt specie. Et similiter lignū igne
um & ferrum ignitū nec differunt quantum ad hoc siue igni
ta sint per violentiam vt in ferro apparet: siue ex princi
pio intrinseco naturali vt accidit in sulphure, ergo ignis
inferni quantum ad hoc quod habet de natura ignis: sit
eiusdem speciei cum igne qui apud nos est, manifestum est
vtrum ille ignis sit in propria materia existens aut in alie
na, in qua materia sit nobis ignotum est. Et secundū hoc
potest ab igne qui apud nos est in specie differre materia
liter consideratus, quasdam tamen proprietates differen
tes habet ab igne isto: vt q successionē nō indiget nec ig
nis nutritur. Sed iste differentiē nō ostēdunt diuersitatem
in specie: quantum ad id quod pertinet ad naturam ignis.
Ad septimum queritur vtrum ille ignis sit sub terra? Ad
quod respondet Augusti, & dicit & habetur in littera. In
qua parte mundi infern⁹ sit: nemo scit nisi cui domini spi
ritus reuelauit, vnde Gregorius in quarto dialogorū su
per hac qstione interrogat⁹ respōdit. De hoc temere diffi
nere nihil audeo, nonnulli nanqz in quadā terrarū parte
infernū esse putauerūt, Alij vero hunc sub terra esse existi

mant. Et hanc opinionem probabiliorem ostendit dupli-
citer. vno modo ex ipsa nominis ratione sic dicens. Si id
circo infernū dicim⁹ quia inferius iacet quod terra ad ces-
lum est: hoc inferius esse debet ad terram. Secūdo ex hoc
quod dicitur apocalipsis. v. nemo poterat nec in celo: nec
in terra: nec subtus terrā aperire librum. Hoc quod dicitur
in celo referatur ad angelos. Hoc quod dicitur in ter-
ra: referatur ad homines viuentes in corpore. Hoc quod
dicitur sub terra: referatur ad animas existētes in inferno.
Augustinus etiā in libro. xij. super gene. ad literā duas
rationes tangere videtur quare congruū sit infernus esse
sub terra. Una vt qm̄ defunctorum anime carnis amore
peccauerāt: hoc eis exhibeatur quod ipi carni mortue so-
let exhiberi vt. s. sub terra retrudat. Alia ratio est q̄ sicut
grauitas in corporibus: ita tristitia in spiritibus: ⁊ letitia
sicut leuitas. Unde sicut secundum corpus si ponderis sui
ordinez teneat inferiora sunt omnia grauiora: ita secundū
spiritum inferiora sunt omnia terrestria. Et sicut conuenis-
ens locus gaudio dilectorum est celum empiricum: ita con-
ueniens locus tristicie damnatorum est infimum terre. nec
mouere debet quod Augustinus ibidē dicit. q̄ inferi sub
terris esse dicuntur vel creduntur: quia vt in libro retracta-
tionum hoc tractās dicit. mihi video: docere debuisse ma-
gis q̄ sub terris sunt inferi: quā rationem reddere cur sub
terris esse dicuntur siue creduntur. Quidam tamen philo-
sophi posuerunt q̄ locus inferi erat sub orbe terrestri: ta-
men super terre superficiem ex parte opposita. Et hoc vis-
denur ysidorus sensisse cū dixit. q̄ sol ⁊ luna in ordine quo
creati sunt stabunt: ne impij in tormentis positi fruātur lu-
ce eorum. queratio nulla esset si infernus intra terram esse
dicat. qualiter ⁊ hec verba possunt exponi patuit supra.
Pythagoras vero posuit locū penarum in sphaera ignis quā
in medio totius orbis esse dixit vt patet per Aristotelē in
secundo celi ⁊ mundi. Sed tamen cōueniētibus his que

in scriptura dicuntur: est vt sub terra esse credat. Sed pro
dictis ⁊ dicendis est notandum quod dicit Franciscus de
Mayrones: qui ait q̄ i inferno sunt quattuor māiones.
Prima est inferior: q̄ est locus primus damnatoruz. Sec
cūda est limb⁹ paruulorum nō baptizatoruz. Tertia est
purgatio: que est electorum nō tamē perfectōrū. Quarta
est sinus Abrahe q̄ est patrum antiquorum. Primi sunt
in culpa actuali: ⁊ in pena sensus ⁊ damni. Secundi sunt
in culpa originali ⁊ in pena damni tantuz. Tertij sunt in
gratia ⁊ in pena. Quarti sunt in gratia ⁊ cōsolatione ma
xima: cum nullam enī penā sensus habeāt. Et dicit de lo
co purgatorij q̄ beatus Gregorius in libro dialogorum
narrat de quodā episcopo: qui apparuit i quodā balneo
qui prestabat obsequium ⁊ hoc erat sibi purgatorium de
anima eiusdem q̄ in glacie purgabatur. Et dicitur q̄ hoc
potuit esse ex aliqua speciali causa p cōfirmāda fide nra
⁊ de alia vita: vel q̄ ille anime subueniantur a fidelibus.
Sed de communi lege loc⁹ purgatorij est sub terra. Sed
notandum qd̄ dicitur in lra paruulorum nō baptizatoruz.
Et est sciēdum q̄ paruuli decedētes sine baptisimo sortiū
tur grauissimā penam inter oēs infernales penas: que est
carere visione diuina: et sortiuntur mitissimā penam inter
omnes penas ⁊ hoc pro tanto q̄ habent conformitatem
cum voluto diuino. sic ep̄s Albulensis. Et sic nota qd̄ dia
bol⁹ est sicut falsitas in panno. nam sicut mercator de fal
so panno non ostendit emptori medium nec finem panni
sed tantum caput: sic diabol⁹ qui est mercator anime ostē
dit fatuo peccatori solum caput pāni: quod est notādum
idest delectationē peccati nō mediū. i. remotum cōsciētie
nec finē. i. penam gehenne. De hac materia dicitur Esai.
xxiij. erat sicut emens. ⁊c. sic archi. in capitulo. non est. xv.
q. j. super particula ere v̄dicatione. Et sic dicit propheta in
ps. xlviij. homo cū in honore esset nō intellexit cōparatus
est iumētis insipiētibus ⁊ similis factus est illis. ⁊ q̄ dicit

homo cum in honore esset: glo. i. factus ad imaginē dei sic
Nicola. ⁊ Augustin. in dicto. ps. xlviij.

Sed si queras de istis ciuitatib⁹ quales sint. Et pri-
mo de diuina. de qua dicēdū ē illud qđ dicī p̄ Esai.
capi. ix. ⁊ per aplm. j. cori. ij. qđ dicunt de ciuitate diuina. qđ
nec oculus vidit nec auris audiuit nec in cor hominis ascē-
dit quāta bona preparauit deus diligentibus se. Et e con-
tra est de ciuitate diabolica: de qua dicī. s. qđ nec ocul⁹ vi-
dit nec auris audiuit nec in cor hoīs ascendit quanta ma-
la p̄parauit deus nō amantib⁹ se. Sed p̄ ampliori decla-
ratione sciendū qđ ciuitas hominum est multitudo ciuiū.
Pro quo est notādū qđ ciuitas ad hoc qđ dicatur ciuitas
requirunt tres cōditiones potissime. Prima est quod ciui-
tas sit libera: ⁊ in tātum libera qđ nō sit subiecta nisi Ro-
mano pōtifici vel ip̄atori vel regi vel principi. quoniam
si sit subiecta alicui militi vel alicui alteri exceptis supradic-
tis: perdit nomē ciuitatis: ⁊ sic per cōsequēs nō dicitur ci-
uitas. Secunda cōditio est qđ ciuitas sit composita ex di-
uersis hominum statibus. s. ex militibus ⁊ ex agricolis ⁊
ex alijs officialibus. Tertia cōditio est qđ ciuitas habeat
omnia necessaria sufficiēter qm̄ aliter nō poterit dici ciui-
tas: ⁊ per cōsequēs perdet nomen ciuitatis. Sed pro ista
materia vide Aristote. tertio de repu. in principio. Et quia
homo dicitur tanquam ciuitas bene ordinata: homo dicitur
habere supradictas tres cōditiones. Prima est quod vir
prudens felix ⁊ beatus debet esse liber ⁊ habere liberta-
tem: taliter qđ sit subiectus solum ipsi deo. s. per gratiam
⁊ charitatem: ⁊ non diabolo per peccatum mortale. Se-
cunda cōditio est qđ homo habeat omnes potentias sibi
necessarias tam spirituales q̄ corporales quoniam vt di-
cebat Augustin⁹. anima est vnica in essentia ⁊ multiplex
in officijs suis. sic etiam Aristot. in libris de aīa. Tertia cō-
ditio est qđ si hō hēat dictas potētiās requir̄ qđ hēat eas
bñ ordinatas: taliter qđ inferiores sint subiecte superiorib⁹ vt

sensualitas rationi: quā aliter hō nō diceret hō: nec p cōse-
quens dei sed ciuis diaboli. sic ethi. j. qđ elicīt ex illa partis
cula scđm virtutē optimā. vt qñ dī qđ felicitas est opera-
tio animi. glo. i. hominis secundum virtutem optimam in
vita perfecta. poterā secundum virtutem optimaz. glosa.
idest secundum partem principalē idest secundū rationē.
Ex quo elicitor qđ illo tēpore homines dicuntur homines
quo tempore sequuntur rationem. Et si contra fiat nō di-
cuntur homines. s. si sequantur sensualitatē. sic propheta
in psalmo. xlviij. Homo cū in honore esset idest factus ad
imaginē dei non intellexit: comparat⁹ est iuuetis insipie-
tibus: ⁊ similis factus est illis. Et sic aīa est vnica in essen-
tia sua: sed multiplex ī officijs suis. Et sic aīa est quoddaz
regnum in se: quia habet suas potestates ⁊ sua officia ordi-
nata ad medium regni quia superiores virtutes ⁊ potesta-
tes imperant precipiunt ⁊ dominātur inferioribus ⁊ eas
regunt ⁊ gubernant. sed virtutes inferiores obediunt ⁊ fa-
mulantur ⁊ seruiunt superioribus ⁊ recipiunt mādata ab
eis. ⁊ ideo regnum est bene dispositum ⁊ in pace quando
superior potestas vt regia vel imperialis bene regit et im-
perat ⁊ inferior potestas obedit ⁊ famulat. ita ergo in re-
gno aīe est bona dispositio ⁊ bona pax ⁊ trāquillitas qñ
superiores partes ⁊ potestates que sunt in anima bene re-
gūt ⁊ īperāt: inferiores bñ obediūt ⁊ famulant. Sz p āpli-
ori declaratione eoz q dicta sūt dicebat frater Albert⁹ ⁊
Alexander de ales. q multis noib⁹ noiatur aīa siue spūs
hūanus: sed secūdū diuersos respect⁹. aīa enī dī quātū re-
colit: anim⁹ dū vult. ratio dū recte iudicat. spūs aut̄ dum
spirat vel contēplat. sensus dū aliqd sentit. Et qz dī ciuis
vidēdum est quomodo homo dicatur ciuis. Hō cui⁹ de
claratione videnda sūt illa que ponit Aristo. iij. de repu.
⁊ isto libro in. j. in. §. ex his. vbi dicit. Ex his ergo patet ci-
uitatem esse ex his que natura sunt. Sequitur ⁊ facit ⁊ qz
homo natura ciuile est animal. Ex quo inferī qz homines

magis debēt appetere societate q̄ vitam solitariam: & ma-
gis habitare in ciuitatibus q̄ extra. Et q̄ homines his cō-
traria appetētes: cōparant̄ brutis. Sed qd̄ dices de diuo
Iohanne baptista & de diuo Antonio: q̄ magis cupierūt vi-
tam solitariā q̄ ciuilē: ergo nō videtur bene sonare qd̄ dicit
text⁹. Dicēdus q̄ appetere vitā solitariā potest esse vno de
duobus modis, aut ppter v̄tutes: aut ppter vitia. Si ppter
v̄tutes: bonū & optimū ē. sic fuit de diuo Iohanne bap-
tista & de diuo Antonio & de multis alijs. Sed appetere an-
tra vel deserta ppter vitia: malū & pessimū est. Et ē notan-
dū q̄ hoc forte potest euenire tripliciter, aut ex defectu, aut
ex affectu, aut ex effectu. Ex defectu q̄ hoc nō agit. s. fugere
vitā ciuilē: nisi q̄ nō cognoscit seipm̄ esse animal ciuile: qd̄
procedit ex defectu rationis. Ex affectu q̄ habet appetitus
inordinatos: & malā cōplexionē sue nature. Ex effectu q̄ sem-
per secut⁹ fuit appetitū & non rationē: & sic opatus ē multa
vitia vt adulteriū: latrocinium & filia. Et sic q̄ appetit vitā so-
litariā & nō ciuilē cōparat̄ qm̄ q̄ lupis: qm̄ q̄ vulpib⁹: qm̄ q̄
auibus rapacib⁹. qm̄ sicut aialia supradicta & alia huius
modi semp̄ viuūt d̄ rapina & appetūt ātra: sic hoines fugiē-
tes labore p̄prij corporis. & hoc propterea q̄ nolūt seq̄ do-
ctrinā p̄phete i ps. cxxvij. vbi dicit. Labores manuū tuarū
māducabis t̄c. Et gen. iij. d̄r. In sudore vult⁹ tui vesceris
pane tuo. Sed nūc accedam⁹ ad materiā de ciuitate d̄ qua
fuit propositū n̄m̄ & dicamus q̄ duplex ē ciuitas. s. diuina
& diabolica. Et sic per cōsequēs ciuiū alij dicunt̄ dei: & alij
dicūt̄ diaboli. Dimissa ciuitate diabolica accedam⁹ ad di-
uinā: & dicam⁹ cū propheta in ps. lxxxvj. Gloriosa dicta sunt
de te ciuitas dei. Sz tu q̄ i hac carne mortali deg⁹ siue viu⁹
cōspicere debes q̄liter ad ciuitatē diuinā tēdis ne erres: qm̄
facere malū est qd̄ facile: sed facere bonuz ē qd̄ difficile. Itā
sicut est quid difficile sagittariū mittere sagittā in signū: sic
facere bonum est quid difficile: & ecōtra deuiare a signo est
quid facile: sic facere malū est quid facile. sic Aristo. ethi. ij.

in. j. adhuc. vbi dicit. Adhuc delinquere multifariū est: naz
malum quidem infiniti est: vt Pythagorici putant. Et quo
elicitur q̄ malum p̄t committi infinitis vijs: bonum autē
vnico modo. Sed tu nota q̄ facere malū non est facere sed
deficere a facere. i. a recto fine: qm̄ id possum⁹ quod de iure
possum⁹. Pro quo vide capitulū. q̄ cōpulsis. xxij. q. v. S̄
p̄ supradict̄ cōmēda memorie rogo illā auctoritate math.
vij. Lata est via que ducit ad cōdenationē: stricta vero ad
saluationē. Et sic nota quomodo possumus cadere in pec-
catū mortale sine auxilio diuino. s. sola dei permissione. qm̄
Amos. iij. dicitur nō est malum in ciuitate qđ deus nō fece-
rit. i. permiserit. sed nō possumus surgere siue erigi sine au-
xilio dei. sic propheta in ps. lxxxviii. vbi dicebat. Spiritus
vadēs ⁊ nō rediēs. Et sic etiā gene. viij. dicit q̄ omnis crea-
tura humana ab adolescentia sua magis prona est in malū
q̄ in bonum. Et sic tu vide passum nup̄ positum: qui doce-
bit te qualiter a peccato valeas surgere. Pro quo nota q̄
cum pede gaudij ambulabis ad meritū: cum pede meroris
ad delictum. Cū pede doloris ad infernū: cuz pede spei ad
paradisum. Et est spes certa expectatio future beatitudinis
q̄ debet esse cum meritis precedētibus: qm̄ aliter nō dicere-
tur spes sed presumptio quedā. Et sic dicitur spes quedam
mentis audacia de largitate dei cōcepta: habēdi vitaz eter-
nam per bona merita. Sed pro ciuitate diuina vide quid
dicat episcopus abulensis in libro numeroꝝ in capi. xxiij.
super particula qui petit reliquias ciuitat̄. ⁊c. vbi dicit q̄
sunt due ciuitates. s. ciuitas dei: ⁊ ciuitas diaboli. vt Augu-
dicit. xiiij. de ciuitate dei. Et sic nota q̄ ciuitas dei incipit ab
amore dei vsq̄ ad cōtēptū ipsius hominis: vt scilicet quisq̄
cuius illius ciuitatis omnia temporalia reputet vt stercoꝝ
qm̄ friuola ceca ⁊ vana: taliter vt solum christū lucrī faciat
vt aposto. ad Philip. iij. Sed ciuitas diaboli incipit ab ho-
mine ab amore sui vsq̄ ad cōtēptum christi redemptoris
n̄ri. sic in dicto libro numeroꝝ. capi. xxiij. Et sic etiam dicit

dictus eps in dicto li. nume. capitu. xxiij. sup. particula quies
quid volucris dabo. tuo premittunt ibi que maxime cor-
da hominum mutāt. s. honor & diuitie: beatus qui superauit
ea. Sed pro itineratione ciuitat̄ diuine: primo debes cōspi-
cere aliqua circa corpus proprium. s. contemplando natiui-
tatem tuam vilissimam: vitam miserā: & mortē asperrimā.
Secūdo ad mundum contemplādo quantum sit durus: du-
rabilis & periculosus. Tertio ad paradīsum contemplādo
quantum sit amenus: perpetuus & gaudiosus. nam leticia
sempiterna super capita eorū. gaudiū & leticiam obtinebūt
ex visione beatifica deum facie ad facie intuetes iuxta illud
Job. Videbis faciem eius in iubilo. Iubilus autē secundū
Grego. est indicibilis leticia: que nō potest lingua exprimi:
nec ex toto taceri. Pro quo vide & nota verba sequētia qm̄
notāda qz dulcia & amāda. O tu. IA. quē deus om̄ps cui ē
cura de oibus ante mūdi constitutionē elegit anteq̄ pdi-
les in luce: & nula fecisses opera bona te de⁹ ad magnā pre-
parauit gloriā: quantū gaudiū tibi erit cuz habitaueris in
atrijs dom⁹ dñi: & in illa ciuitate oib⁹ bonis plena: de qua
valde gloriosa dicta sunt. Ciuitas illa quā possidebis per-
petuo nō eget lumine solis: qz claritas dei illūinauit eā. Ibi
dē clare videb⁹ ordines āgeloz: de quoz gaudeb⁹ cōsortio.
Ibi pspicies choros sc̄toꝝ & virginū: quozū eris copulat⁹
collegio. ibi erit tibi cādoꝝ lucis estiuāl̄. ibi teneritas verna-
lis. abūdantia autūnal̄. req̄es hyemalis. & oia q̄ desideras
scire: ibi cognoueris Pulchritudo absalonis: defo:mitas:
velocitas azoelis. tarditas: fo:titudo sanfonis. debilitas: lō-
ganimitas Mathusalē. mortalitas: et regnū augusti: pau-
pertas. Nihil tibi oberit. nihil deerit. nihil defluet. nec ca-
det. nihil erit tibi extra qd̄ appetas. nihil cōtra qd̄ quidē fa-
stidiat. Illaz igit̄ vitā nunc tuo desiderio debes amplecti:
vbi est vita sine morte. Iuuetus absqz senectute. Lux sine
tenebris. Gaudiū sine tristitia. Pax sine discordia. Volun-
tas sine iniuria. Regnū sine pditione. qz merces tua āgeloz

Handwritten flourish or signature.

oim ⁊ scōrū: quib⁹ dñs te fecit equalē. tā magna ē: qđ non
pōt mēsurari. tā multa qđ nō pōt numerari. tā copiosa qđ
non pōt finiri. tā p̄ciosa qđ nō pōt estimari. Ibi carmina
nō desinēt. P̄emia nō deficiēt. nihil amat qđ nō sit. nihil
desiderat qđ nō adsit. Est enī in illa vita oīs boni p̄sentia:
oīs mali absentia. Nā beatitudo est oim bonorū stat⁹ ag-
gregatione p̄fectus. Sequitur ⁊ facit. Ocul⁹ nō vidit nec au-
ris audiuit: nec in cor hoīs ascēdit que deus oīpotēs tibi ab
eterno certissime p̄parauit. ⁊ ista d̄ ciuitate diuina tibi felix
p̄o p̄senti sufficiat. cū qb⁹ vnusquisq; fidelis felix ⁊ beat⁹
poterit dici. ⁊ sic tu poteris dici felix ⁊ beat⁹: qm̄ beatus est
cui optata succedūt. S; bene scim⁹ qđ ecōtrario sensu ē for-
tissimū argumētū. Et sic expedita materia d̄ ciuitate diuina
restāt aliq̄ de pen⁹ īfernalib⁹ pnūciāda p̄ quo nota. O tu
īfelix ⁊ miser: quē parere ⁊ vberius ablactare mater nunq̄
debuerat: certissime noueris tibi post mortem interminabi-
les penas inferni esse paratas: vbi patieris tormenta: q̄ nū-
q̄ iū tua potuisti cogitare memoria. ibi oē malū qđ ex hoīs
res tibi p̄sens assistet. O ē bonū qđ desideras nūq̄ videbis.
Nihil enī cernet ocul⁹ de q̄ tu⁹ nō doleat anim⁹. Videbis
nēpe demonū vultus terribiles: quos vt nō videres poti⁹
mortē eligeres. Audies gemitus tuos ⁊ spūm dānatorum.
Horro: vermiū ⁊ fetor: sulphurū tuū satiabūt olfactū. Fel-
serpētū illo amarissimo cibo cōparari nō valet: qđ te deuorare
necesse est. Sitis ⁊ fames tibi erūt p̄petuo. Vincula ⁊
carceres manib⁹ ⁊ pedib⁹ te ligatū cōstringēt. Locus ille
tenebrosus: ⁊ tristis ⁊ fetid⁹ est tibi in habitaculo deputat⁹.
Ibi erit te cōcremās calor ⁊ ardo: ignis: strido: frigo: is: te
nebre odiose: fum⁹ indeficiēs: lachryme incessabiles: ululat⁹
⁊ clamor: ariditas p̄manēs: vermis cōsciētie: vīcula: cathe-
ne: timor: dolor: pudor: inuidia: rācor: tristitia: rira: discor-
dia: carētia oīs boni: oīs mali p̄sentia. q̄ oīa mala ⁊ tormēta
durissima compatieris tam grauiter: que etiam si magno
tempore finirentur: fortassis in refrigerium tibi essent. Sed

quod refero tibi dolenter: quia cor meum metuit cogitare: et lingua
abhorret explicare sermone. Indubitate cognosco quod vni-
uersa supplicia perpetuo duratura tibi nunquam deficiet: utinam
mille millia annorum et temporum tuum affligeret spiritum. **O** tu
aia tristis et misera quos platus parturies: et ipsum corpus
tuum quod modo ita tenere eligis: tam abhominabile et des-
peratum quod bene scis esse ex elementis compositum: debebis
assumere ut imperpetuum simul cum illo intolerabiles penas
sustineas absque pietatis tormentum villo subsidio. Si hoc potu-
isses vitare: omnes tui laborarent amici. Sed in tempore illo quod dominus
omnipotens de te et de seruis et amicis et alijs placetur zelus et furor
eius non parcat nec adescet cuiquam precibus: nec recipiet pro tua res-
deptione dona nec pauca nec plurima. **O** domine Iesu si hec
bene dicta sunt: approba tu et tui: sin autem non bene ignosce tu
et tui. **M**emento mei et que scripsi: et que dixi et que dicam: subijcio corre-
ptioni sacro sancte matris ecclesie.

Sequitur decima pars mille. **N**obis quibus peccatoribus. et
debet sacerdos tangere peccatum suum semel cum dicit hec ver-
ba secundum quosdam: quia christus semel pro peccatis nostris mortuus est. ad
Iero. viij. Secundum alios ter: quia contingit peccare corde: ore
et opere. Cum autem dicit hec verba sacerdos exaltat paululum
vocem suam in altum: in quo notatur confessio latronis: de quo Lu.
xxij. **M**emento mei domine etc. In hac clausula petit sacerdos so-
cietatem sanctorum quos enumerat: quia sacerdos legalis nomi-
na filiorum israel habebat scripta sicut dicitur ero. xxx.

Sequitur vndecima pars huius scilicet hec. **P**er omnia
secula seculorum. in qua sunt multa notabilia. **P**ri-
mum notabile est quod dicit. per omnia. in quo notatur quod omnia per
filium causata sunt. Jo. i. **O**mnia per ipsum facta sunt. Secundum
est quod dicit. Sanctificata. in quo notatur quod quicumque san-
ctificatur: per gratiam christi sanctificatur: de cuius plenitudine
omnes accepimus Joan. i. **P**ater sanctifica nos in veri-
tate. id est in filio. **T**ertium est quod dicit. **V**iuificas. in quo no-
tat. et quicumque viuificatur: per filium viuificatur. Joan. iij.

3
Ego sum via veritas et vita. Quartum est quod dicit. Benedicis.
per quod insinuat quod benedictio celestis dat nobis per benedictum fru-
ctum virginis. Fuit autem tres cruces: quae significat fidei centurio-
nis: quae in morte christi. scilicet christum deum et hominem confessus est cum dicit
Mat. xxvij. vere filius dei erat iste. Debent autem fieri iste cruce-
ces super utramque speciem panis et vini. Sequitur. Et praesentata nobis.
et tunc discooperit calicem in quo significat quod aperta sunt nobis
quae prius erant clausa in lege. Sequitur. Per ipsum et cum ipso et in
ipso est tibi deo patri omnipotenti in unitate spiritus sancti omnis honor
et gloria. Fuit tamen quattuor cruces. Prima super ipsum. Secun-
da super cum ipso. Tertia super et in ipso. et quarta super. in unita-
te spiritus sancti omnis honor et gloria. Haec autem fuit discooper-
to calice: et tenet sacerdos calicem cum sinistra manu et accipit
hostiam cum dextra. et cum ea primo facit signum crucis exterius supra
calicem. Secundo iterius supra calicem. Tertio intra calicem. Quar-
to facit crucem ante calicem. Prima signat quod deus est extra omnia
non inclusus. Secunda quod super omnia est non elatus. Tertia quod deus
est intra omnia non inclusus. Quarta quod deus est infra omnia non depressus.
4
Sequitur duodecima pars quae incipit. Oremus. et habet
5
in se quinque clausulas. Prima clausula est. Oremus.
secunda. Pater noster qui es. tertia. Libera nos quesumus
domine. quarta. Pax domini. quinta. Haec sacro sancta commixtio.
In prima orat et ostendit sacerdos ministros ad orandum.
In secunda ostendit nobis qui orandus: et quid orandum.
Qui orandus: pater noster qui es in celis: secundum quod dicitur Jacobi. j.
Omne datum optimum et omne donum perfectum. etc. Quid orandum.
septem petitiones quae sunt ibi. et dicuntur secundum apostolum esse septem
postulationes. Tres prime pertinent ad vitam eternam: et
ideo sacerdos elevato calice dicit eas. Aliae quattuor perti-
nent ad vitam presentem: et ideo deposito calice sacerdos di-
cit eas. Expositiones huius orationis alibi scripsimus. quod
autem ista oratio dicitur alta voce: significat quod rex celorum
in noua lege publice et sine velamine predicavit. Sequitur
tertia clausula. scilicet Libera nos. etc. que dicitur sub silentio in

signum q̄ christus interdū .s. in triduo siluit a predicatione.
Sed hic notatur q̄ duo sunt de patena : ⁊ facit illa diaconus
vel subdiaconus: que sunt notabilia: q̄ diacon⁹ tradit
eam subdiacono: ⁊ signat q̄ christ⁹ contulit discipulis suis
potestātē predicandi regnū dei. Quod autem in quibusdā
locis patena tenet discooperta : significat q̄ sacerdos orat
pro eternis q̄ per predicationem christi nobis reuelantur.
Per patenā autē que rotunda est: significat eternitas que
caret principio ⁊ fine: qd̄ in quibusdā ecclesijs tenet cooper-
ta significat q̄ sacerdos per orationes orat in fide ecclesie ⁊
qd̄ orat p̄ vniuersali ecclia. Quod autē sacerdotis manus
a diacono sustentantur cum dī. Pater n̄r. significat q̄ Ar ⁊
Aaron sustentabant manus Moysi orantis pro Ismaele
quādo pugnabat contra Amalech. Exo. xvij. Quod autē
diaconus iuuat sacerdotē de ponens calicē in altari: signat
qd̄ Joseph ⁊ Nicodemus deposuerunt corpus xp̄i ⁊ posu-
erūt illud in monumēto. Joannis decimo nono. Quod autē
diaconus tunc osculat dextrū humerum sacerdotis: signat
quod debet esse particeps laboris vt sit eterne retributio-
nis particeps. Quod autem in quibusdā locis puer stat ve-
stitus h̄ns capam ex trāsuerso: significat qd̄ caput conuer-
sum est i caudā. s. iudei q̄ expectāt messīā cū iā venerit. Luz
autē sacerdos dicit. Libera nos. ⁊c. tradit patenam subdia-
conus diacono: ⁊ diaconus sacerdoti: ⁊ osculat eū in dexte-
ro humero. p̄ qd̄ significat qd̄ ip̄e vult esse socius in passio-
ne ⁊ in regno scōz qd̄ dicit apls. Si compatimur cor: regna-
bimus. Qd̄ sacerdos signat se cum patena ⁊ postea de oscu-
latur ipsaz: signat qd̄ p̄ passionē filij reconciliemur deo p̄ri:
⁊ erimus heredes regni celestis. Iterū patena seorsum posi-
ta: significat lapidem a sepulchro cōmotuz. In fine clausu-
le huius dicit sacerdos. Per dñm n̄m. ⁊c. Et facit tres par-
tes de hostia. vnā ponit in calice: ⁊ duas comedit. vel secun-
dum romanā ecclesiā vnā comedit: ⁊ aliā ponit in calice:
tertiā reseruat vsq̄ in finē missę. Frāgitur autē hostia i tres

partes. Primo in memoriã trinitat̃. Secõdo in memoriã tri-
plicas stat̃ xpi. Primo mortalis cū hostib⁹ manēs. Secū-
do mortu⁹ i sepulchro iacens. Tertio immortalis i celo exi-
stens. Tertio frangit̃ hostia i tres partes: in signū vel me-
moriã qd̃ xps passus fuit in triplici parte. s. in manibus: pe-
dibus ⁊ latere. Quarto frangit̃ hostia in tres partes: in si-
gnū qd̃ tres sunt partes corporis mystici. Ana pars est in
celo: ⁊ dicit̃ ecclia triūphans. Secõda in terra: ⁊ hec pars d̃r̃
ecclia militās. Tertia est i purgatorio: ⁊ hec dicit̃ purgās.
Et hec tres partes possent haberi p̃ hos vers⁹. Tres sunt
ecclie ptes. ps̃ p̃ma laborat. In terris, p̃tē iã fouet alta q̃es.
Partem q̃ restat ex purgās decoq̃t ignis. Eructāq̃ patet
trāsire ad req̃em. Vt̃o q̃liter tres partes sūt de hostia: tūc
vidēdum est quid vtrāq̃ pars significet. Prima que poni-
tur in calice: significat q̃ xps transijt de virgine Maria.
Pars comesta signat oēs fideles. Pars reseruata signat
omnes mortuos. Hoc modo exponit Gelasi⁹ papa. Alio
modo pars posita in calice: signat ecclesiã militātes. Pars
comesta signat ecclesiã triumphantē. Pars reseruata vsq̃
in finē misse sc̃dm̃ antiquū mo: ē: signat eos qui sunt in pur-
gatorio. vñ versus. Frangitur in tres partes hostia. tincta
beatos: pars sicca notat viuos: seruata sepultos. Itē notā-
dum est qd̃ sub qualibet parte est christus totus verus de-
us ⁊ verus homo: sicut si frangitur speculū in qualibet par-
te ipsius resultat imago respiciētis. Item in diuersis locis
sicut patet de voce. vt si aliquis loqueretur multis vor vna
est: tamen a multis percipitur ⁊ simul. Et quia dicitur hic.
Par domini. Pro cuius declaratione vide quid dicat Au-
gustinus in psalmo. lxxiij. in versu iusticia ⁊ par osculate
sunt se. glosa. Fac iusticiã ⁊ habebis pacem quia osculant̃
se iusticia ⁊ par. Si enim nō amaueris iusticiã: pacē nō ha-
bebis. Amāt enim se duo ista scilicet iusticia ⁊ par ⁊ osculā-
tur se taliter: vt qui fecerit iusticiã inueniat pacē osculantez
iusticiam. due amice sunt. tu forte vnam vis ⁊ alteram non

facis. Nemo est enim qui non vult pacem: sed non omnes volunt operari iusticiam. Interroga omnes homines, vultis pacem? uno ore tibi respondet totum genus humanum opto, cupio, volo, amo. Alma iusticiam quia due amice sunt iusticia et pax ipse se osculantur. Si amicam pacis non amaueris: non te amabit ipsa pax nec veniet ad te. Quid enim magnum est desiderare pacem? quiuis malus desiderat pacem: bona enim res est pax. Sed tu fac iusticiam quam iusticia et pax se osculantur, non litigant, tu quare litiguas cum iusticia? Ecce iusticia dicit tibi ne fureris et non audis, ne adulteres et non vis audire, non facias alteri quod tu pati non vis, non dicas alteri quod tibi dici non vis. Inimicus es amice mee dicit tibi pax. Quid me queris amica suus iusticie? Quicumque inuenero inimicum amice mee: non ad illum accedo, vis ergo venire ad pacem: fac iusticiam, et sic homo est vacuus sine deo: nec est aliquid in eo delectabile, hec Augustinus, ubi supra.

Sequitur quarta clausula, scilicet Pax domini sit, quam cum postea debet ponere in calice. Tres preterea significant quod christus resurgens a mortuis: dixit discipulis suis, Pax vobis, Jo. xx. Dicit ergo sacerdos, pax domini, id est, pax pectoris sit vobiscum semper, id est, in presenti et pax eternitatis in futuro. Chorus respondet. Et cum spiritu tuo, triplex pax, scilicet, pax pectoris: pax temporis: et pax eternitatis, et tunc incipit, Agnus dei, in quo notatur quod christus ad tria venit. Primo ut liberaret nos a miseria culpe. Secundo ut nos redimeret a miseria pene. Tertio ut nobis donaret de plenitudine gratie sue. Quantum ad duo prima dicitur bis miserere nobis. Quantum ad tertium dicitur dona nobis pacem. Item dicitur ter agnus dei. Primo quia cognouit patres obediendo ei. Unde apostolus, ad ephesios, ij. Factus est obediens usque ad mortem. Dicitur enim agnus ab agnoscendo. Secundo dicitur, Agnus dei, quia agnouit matrem suam: eius curam habendo. Unde Joann. xx. Ecce mater tua. Tertio dicitur, Agnus dei, quia pro pietate sua factus est nobis hostia. Agnus enim dicitur ab agno grece, quod est

puer latine. *Ignis* dico, pro cui⁹ declaratione notādū qđ totus xps sumit in hoc sacramēto altaris qui est fons et origo totius gratie: cuius figura precessit *Exo. xij.* qm̄ manna deus pluit patribus i deserto: q̄ quotidiano celi pascebant alimēto. *Exo. xv.* vnde panē angeloz māducauit hō. Sed tunc panē illū q̄ māducauerūt mortui sunt. *Iste* vero panis viuus q̄ de celo descēdit: vitā mūdo tribuit. *Jo. vj.* māna illud de celo. i. de aere. hoc super celuz. i. de supremo loco celozū. Illud scaturiebat in diē aliū reseruatū: hoc ab oī corruptione alienū est. Quicūq; ergo religiose gustauerit: corruptionē non videbit. Illud datū fuit antiq; post trāsitū maris rubri. vbi submersis egiptijs liberati sunt hebrei. ita hoc celeste manna nō nisi regnatis prestari debet. panis ille corporalis populū antiquū ad terrā pmissionis p desertum adduxit: hec esca fidelis p huius seculi desertum trāseūtes in celo deducit. vnde recte viaticuz appellatur: q; in via nos reseruās: vsq; in patriaz deducit. Et sic q̄uis in veteri testamēto fuerunt plures figure materialiter: tamen oēs ad hanc reducunt. q; in oībus sacrificijs et oblationibus antiquorum significat illud qđ est res et sacramētū in eucharistia: et qđ significat per agnū paschalē. s. ipse xps qui obtulit se deo patri pro nobis oblationē hostiaz. sic mgr̄ sen. suo quarto. di. viij. et ibi tho. Et interpretat. māna. qđ est hoc?

Sequitur quita clausula huius. s. Sacrosancta cōmixtio. quā cum dicit sacerdos: ponit partē hostie qua fecit tres cruces in calice. et facit sacerdos hāc commixtionem ad significādū qđ corpus xpi non fuit sine sanguine: vel sanguis sine corpore: sed vnam facit: ad designandū qđ vnū sacramētum conficitur ex specie panis et vini: per qđ innuit qđ xps vltra iam nō est moriturus. Facta cōmixtione et finita orone assumit pacem a corpore dñi et dat diacono. et hoc fit in signū qđ pax spūalis data est a xpo humano generi. diaconus dat pacē alijs: et alijs inter se. in signū qđ oēs debēt habere pacē et maxime filij ecclie. Per hāc rationē pōt habes

ri ratio. quare nō dat̄ par in missa p̄ defunctis: ⁊ est q̄ de
functi nō indigēt tēporali pace siue corporali sanitate.

Sequitur de p̄ceptione corporis ⁊ sanguinis xp̄i.

Sequitur. perceptio corporis ⁊ sanguinis dñi nr̄i iesu
xp̄i. ⁊c. Ante corporis ⁊ sanguinis perceptionem de-
bet dicere sacerdos oraciones a sanctis patrib⁹ institutas.
Prima dirigitur ad patres que incipit. Dñe iesu. Alia ad
spiritum sanctū. s. Assit nobis q̄s dñe. vel veni sancte spūs.
Post hoc debet sacerdos meditari de incarnatione xp̄i. di-
cat sacerdos hāc orationem. Corpus ⁊ sanguis dñi nostri
Iesu xp̄i custodiat me. Post perceptionem corporis ⁊ san-
guinis sumat de vino semel vel bis prout cōsuevit. vel si q̄s
debeat celebrare iterū illa die: post perceptionē corporis ⁊
sanguinis nil sumat de vino in prima missa. q̄ corpus xp̄i
erigit stomachum ieiunū: ⁊ sic non fert ieiunū. vnde versus.
A te sumenda nō est ablutio vini: hac iterū luce si celebra-
re velis. Post hoc dicat̄ communio que sic appellatur vt
cōmunicemus. ⁊c. Vel dicitur comunio. quia in primiti-
ua ecclesia populus cōmunicabat quolibet die. Sed pro-
pter peccatum circūstās nos statutum fuit vt cōmunicare
mus ter in anno solū. s. in pascha ⁊ in p̄thecoste ⁊ in natiui-
tate dñi ⁊ modo precipitur omnibus ad min⁹ in pascha. ⁊
notādum qđ pro cōmunionē que solebat fieri quolibet die
datur par quotidie. Item pro communione q̄ solebat fieri
diebus dñicis datur panis benedictus. His expletis vidē-
dum est de quarta parte misse que dicta est superi⁹ gratias
rum actiones. In hac parte reddit sacerdos ad dextrum
cornu altaris in signū qđ iudei cōuertent̄. Postea dicit col-
lectas iuxta numerū secretorū. Collecta aut̄ quā dicit sacer-
dos in fine misse signat qđ subsequens est nobis necessaria
sicut precedēs. Et illa vltima signat qđ aduocatū habem⁹
apud patrē. Et nota qđ sacerdos quinquies vertit se ad po-
pulū: in signum quod xp̄s in die resurrectionis quinq; vici-
bus apparuit discipulis suis ⁊ marie magdalene. Itē duo

bus discipulis euntib⁹ in Emaus. Mulieribus reuertenti
bus de monumento que tenuerūt pedes ei⁹. ⁊ ultimo. xj. disci
pulis cōgregatis in Hierusalem. Allibi vero quinqz vici
bus tantū legitur eisdem apparuisse infra suam ascensionē.
Itē ad mare tyberiadis Petro ⁊ filijs zebedei ⁊ alijs mulie
ribus. His dictis dicit sacerdos vel diaconus. Benedica
mus domino. inuitans populum ad gratiarum actiones:
quia post omnia debemus humiliari deo. In diebus festi
uis dicitur. Itē missa est. idest ite ad propria: missa est cōsu
mata. Itē. ite missa est. sumit a veteri lege vbi populus isra
eliticus licēciat⁹ a rege cito reuerti cōsuevit ad ppria. Itē.
ite missa est. s. rps. In missa pro defunctis dicitur. Requies
cāt in pace. ⁊ optat eis requies eterna. Itē dicit ps. Septis
es in die laudē diri tibi. propter quod ecclesia constituit sep
tem horas dicendas ad laudes. Primā. tertiam. sextam. no
nā. vesperas. completorium ⁊ matutinas.

Matutinale offi
cium propter carnē domādā ⁊ p psalterio legēdo a sc̄tis pa
tribus institutū est. qz sic dī ecclie. xxiij. Vigilia oculoꝝ tabe
scit carnes. i. macerat. Laudes. ad tētationes diaboli repel
lendas. Unde Esaie. xxvj. Expergiscimini ⁊ laudate q̄ ha
bitat⁹ in puluere. Et quia dicit hic. expergiscimini. nota qd̄
expergiscoꝝ. ris. experectus sum. i. a sōno euigilo. ⁊ sic exper
giscimini. i. a somno euigilate. Itē ad coronā glie obtinedā
iurta illud. Nō sit vobis vanū surgere ante lucē: qz p̄misit
dñs coronā vigilātibus. Primā dicimus: quia tunc oscula
tus fuit dñs a iuda. Tertiā: quia tūc linguis iudeoꝝ ū morti
fuit adiudicatus. Itē in hora tertia spūs sc̄tus ad ap̄los de
scēdit. vnde cātat ecclesia. Dū hora cūct⁹ tertia. Sexta dī:
qz tūc fuit crucifixus. Nonā dicimus: qz tunc emisit spūm.
Vesperas: qz tunc dñs fuit depositus de cruce. Completo
rium: qz tūc positū fuit corpus xp̄i in sepulchro. Et notādū
qd̄ cōtingit peccare ore. corde. ⁊ opere. ideo tribus modis in
cipiūtur hore. Matutine per Dñe labia mea. Et cōpleto
riū per Cōuerte nos. Allie vero p̄ De⁹ i adiutoriū. Dñe

nota.

labia mea aperies. cōtra pectm̄ oris dicat̄. **De** i adiutoriu.
cōtra peccatū operis. **C**ōuerte nos. cōtra peccatū cordis.
Et q; i pctō cordis ⁊ oris ē aliqd̄ operis: ideo per oēs horas
diei dī. **Deus** in adiutoriu. **M**onachi vero dicūt i matuti
nis p̄sus. **Deus** i adiutoriu. **Et** postea. **D**ñe labia mea ape
ries. q; sine auxilio dei nec cor nec labia ad ei⁹ laudē possūt
aperire. **Jo. xv.** Sine me nihil potestis facere. **H**ymnus si
gnificat laudē. **Psalm⁹** bonā ⁊ diuinā opationē. **A**ntipho
na charitat; copulā. **C**api. exhortationē boni operis. **R**es
pōsoriū. bonū opus. **V**ersicul⁹. fructus boni operis. **S**o.
miam dei. que precedit ⁊ subsequitur hoīem i bonis operib⁹.
Et q; dictū est supra de euāgelio: nō ē sub silētio p̄tereūdū.
Pro q; notādū qd̄ qñ dī euāgelii vel aliq̄ pars euangelij:
vel benedict⁹ dñs de⁹ israel. r̄c. **A**d matutinas ⁊ ad **A**da
gnificati vesper; ⁊ quādo dī **I**hūc dimittis i cōpletorio. ⁊
quādo dī **G**loria i excelsis deo. ⁊ quādo dicunt̄ collecte siue
post cōi. et qñdo dicūt **I**te missa ē: debēt hoīes stare ⁊ nō se
dere discoopertis capitib⁹. sic p̄pheta in ps. cxxj. vbi dicit.
Stātes erā pedes nr̄i i atrijs tuis hierusalē. **S**ic etiā i capi.
scire. di. lxxvj. sic in ca. pe. de. vj. ⁊ ho. de. sic etiam in capi.
apostolica de co. di. j. sed que differētia sit inter stare ⁊ sedere:
re: pro huiusmodi declaratione vide. capi. j. vt clerici. de. vj.
⁊ hon. de. vbi dicitur vt laici secus altare stare vel sedere nō
presumant. **S**ed qñ corpus dñi nostri iesu christi fuerit cō
secratum debent homines flexis genibus orare ⁊ non surge
re vsq; quo sacerdos communicet: ⁊ tandem debēt surge
re qñ dicitur. **I**te missa est. q; tūc datur oibus licētia abeu
di vt supra habitū est. q; est valde notādum. **S**ed pro am
pliori declaratione huius particule. **I**te missa est. scienduz
q; ite missa est nunc; dicitur nisi tēpore quo cātar. **G**loria
in excelsis deo. **Et** gloria in excelsis deo nunc; cantatur nisi
qñ dicitur. **T**e deus laudam⁹. **S**ed loco ite missa est qñq;
dicat̄. verbū patris hodie. r̄c. **V**el aliud simile: vt in die na
talis domini nr̄i Iesu christi. sed alio tēpore semper dicitur

benedicam⁹ dño. sic ppheta in ps. xxxij. benedicã dñm in
oĩ tẽpore. glo. s. tã in tẽpore aduersitatĩ q̃ in tẽpore psperi
tatis. sic etiã Arist. ethi. i. ca. ij. in fortunã. **Cum** verba sũt.
Fortunã q̃ ferret optime ac per oĩa omnino decẽter hic enĩ
vere bonus et quadrãgul⁹ sine vituperatione. **Et** quo in
fertur q̃ vir bonus. prudẽs. discret⁹. felix. ⁊ beat⁹ fert fortu
nã prosperã ⁊ aduersãz decẽter. quia licet ambe fortune ad
sint ⁊ desint. semp se habẽt vt lignũ quadratũ vt taxillus; q̃
licet cadat ex vno vel altero latere: semp se habet bñe ⁊ secu
re. **Sed** q̃ dicimus hic de missa. Sciendũ q̃ missa ẽ honor
dei ⁊ sanctorũ: salus viuorũ ⁊ req̃es defunctorũ. **Missa** enĩ
dicit̃ eo qđ celestĩ missus ad cõsecradũ viuificũ corpus ad
ueniat. **Sz** notãdũ q̃ fideles nõ debẽt recedere a missa vsq̃
quo det eis licẽtia vt dictũ est. s. dicẽdo. **Ite** missa ẽ. vel be
nedicamus dño: vel aliqđ simile. sic in ca. missas. de. cõ. di. j.
vbi dicit̃. **Missas** die dñica secularib⁹ totas audire spũali
ordine p̃cipim⁹ ita vt ante bñdictionẽ sacerdotĩ egredi po
pulus non p̃sumat. qđ si fecerit ab ep̃o publice confundat̃.
Isto quo sciẽdũ q̃ si mulieres speculũ suũ amiserint in quo
facies suas inspiciũt diligẽter querũt vt curiose tergãt a pul
uere ⁊ a sordẽ: ⁊ sic multo ampli⁹ speculũ iterioris hominis
debem⁹ ⁊ inuenire ⁊ tergere ⁊ inspicere vt in eo totã turpi
tudinẽ nrãz valeam⁹ deprehẽdere. i. a nobis expellere: ⁊ ita
per cognitionẽ nrã ad cognitionẽ dei puenire. sic. **August.**
in libro d̃ spũ ⁊ aĩa ca. liij. **Sed** p̃ speculis mulierũ de qb⁹.
s. erubãtib⁹ in hostio tabernaculi. **Sed** si querat̃ quomo
do de speculis mulierũ labiũ eneũ fieri p̃ot. **Respõsio.** dicẽ
dum q̃ si aliqđ tale speculũ eneũ est valde politũ ⁊ est natu
re specularis vt. s. imaginis reddat vel q̃ ista specula de vi
tro erãt: sed erãt incassata i ere. sicut nũc incassant̃ in ligno.
Sed alij dicũt q̃ labiũ nõ esset de speculis: sz de ere tãtũ in
cuius circuitu erãt posita specula vt videret sacerdos vult⁹
sui maculas abluẽdas. **Sz** **Abenazra** dicit q̃ mulieres ercu
bãtes i hostio tabernaculi erant mulieres duote q̃ derelicta.

seculi pōpa: seip̄as cū suis ornatibus dño obtulerūt. s̄z Hieronī. ⁊ Albenazra. dicūt istā litterā debere exponi de mulieribus orātib⁹ ⁊ deuot⁹. Sed Ra. sa. dicit q̄ d̄z exponi de mulieribus gignētibus dicēs. q̄ qm̄ Pharaο mandauerat masculos hebreorū nouiter natos occidi. viri abstinebāt se a coitu. Mulieres aut̄ vt puocarēt viros ad prolis p̄creationem: componebant vultus suos intuentes ad specula: ⁊ sic viri ad eas accedebant. ex quarū p̄propagatione nata est tanta multitudo israhel. sic ep̄s abu. ⁊ sic pondera speculum in rubro qm̄ dicit̄ sacerdotū volētius celebrare missas. Pro quo ē notādū qd̄ d̄r Ro. j. Inuisibilia dei p̄ ea q̄ facta sūt intellecta conspiciuntur. Et sic dicit littera n̄ra. q̄ sacerdotes volētes celebrare debent habere corā se speculum materiale: q̄ materiale speculum significat spirituale: qm̄ sicut mediante materiali speculo possunt abstrahi macule corporales: Ita mediante speculo spirituali. s. contritione confessione ⁊ satisfatione abstrahentur macule spūales. i. pctā mortalia q̄ maxima cuz diligētia debemus fugere propter rationes superius allegatas qm̄ fuerūt aliqua tacta de ponere peccati mortalis. sed pro ista materia de peccato nota q̄ ignis inferni ⁊ ignis purgatorij est vnus ignis numero. sic Tho. iiii. sentē. distin. l. ⁊ grego. iiii. dia. c. clv. propterea q̄ dicimur sacerdotes multum debemus cōspicere significatū istius dictionis sacerdos ne mētiamur. qm̄ mendacius non solum cōmittit̄ verbis: verū etiā factis. sic in ca. caute fratres mendaciū. xxiij. q. v. Cuius verba sunt. Cauete fratres mendacium: q̄ oēs qui amant mēdaciū filij sunt diaboli. Non solū verbis falsis: sed in simulatis operibus mēdaciū est. Mendacium nanqz ast xp̄ianuz se dicere: opa christi non facere. mendacium est ep̄iscopum sacerdotē vel clericū se profiteri: ⁊ contraria huic ordini operari. De hac materia loquitur magister sen. li. iij. di. xxxviii. ⁊ ibi Tho. que pro presenti reliquo. Et q̄ de materia speculi alibi diximus: hic aliqua breuiter dicemus. sed pro presenti licituz

est vt semp speculū cōsciētie cōspiciam⁹: vt clerici dicamur.
Et sic breuiter tria perstriguā. primū dispositionē volētū
accedere ad tātū sacramētū. Secūdū quomodo sacerdos
tes debem⁹ esse dediti reb⁹ spūalib⁹ ⁊ nō tēporalib⁹. Ter
tiū ⁊ si sacerdotes nō bene se habeāt circa fructus beneficio
rū restitutioni obligent. Quātū ad primū nota qđ de⁹ hoz
tať oēs volētes accedere ad tātū sacramētū ne idine acceda
mus. sic. j. cori. ij. Qui māducat ⁊ bibit idigne: iudiciuz sibi
māducat ⁊ bibit nō diuicās corp⁹ dñi. Et sic sanis. s. sani
tate spūali sana ē refectio panis. sicut gutturi sano tpe fami
suauis ē cib⁹ panis: ⁊ sic materia hui⁹ sacramēti tāgit. Jo.
vj. Pro quo nota qđ sicut cib⁹ corporalī pdest corpori: ita
⁊ melius tantū sacramētū pdest aīe existenti in charitate. ⁊
sic hoc sacramētū etiā tāgit a ppheta ī ps. lxxvij. ⁊ sic dic
etiā qđ sicut iuuant corpora ⁊ sustentant mediātib⁹ cibis cor
poralib⁹: meli⁹ sustentant ⁊ cibant aīe bene disposite cibis
spūalib⁹. i. sāguine xpī ⁊ ei⁹ carne. sic Jo. vj. qđ māducat me
am carnē ⁊ bibit sanguinē meū: hēt vitā eternā. Et isto in
loco dr̄. Nisi māducauerit carnē filij hoīs ⁊ biberitis eius.
sanguinē: nō habebit vitā ī vobis. S; aliq; posset dicere.
Cōtra. infideles ⁊ hoīes pctōres nō accedūt ad tātū sacra
mētū corporis xpī: sed viuūt. Dicēdū qđ ē distinguēdū de vi
ta. qm̄ alia vita ē corporalis: alia spūalis: ⁊ alia eterna. Vita
corporalis tādiu durat qđ diu aīa ē vnita corpori. q̄ vita ē pri
cipiū quo viues viuūt. S; Arist. dicit. ij. de aīa in ca. qre p
mo. iij. ca. vita viuētib⁹ est eē. S; vita spūalis est qđ diu ali
q̄s est in charitate ⁊ tūc deus dat eē aīe: qđ deus ē vita spūa
lis ipius aīe. qm̄ sicut aīa dat esse corpori: ita ⁊ meli⁹ ⁊ lōge
verius de⁹ dat esse aīe rationali. sic actu. xvij. De⁹ est quo
sumus viuim⁹ ⁊ mouemur. pōdera verbū sumus. Et sicut
separatur a corpore ratione indispositionis corporis: q; hu
mores sunt inadequati. i. improporcionati ⁊ indispositi: ita
deus separatur ab aīa ratione cuiuscūq; pctī mortalis. qm̄
sicut mors corporalis est separatio aīe a corpore: ita mors

Spūalis ē sepātio dei ab ipā aīa. Sed vita eterna est qñ ali
quis decedit in charitate. s. mediāte baptisimo in paruul: r
in adule: mediāte baptisimo r cordis cōtritione: oris cōfessi
one: r opa: satisfatiōe. Et sic ad argumētū dicēdū q si in
fideles r pctōres viuāt si nō cōicēt: cōcedēdū est q viuūt vi
ta corporali vel naturali. Sed ē negādū q viuūt vita spū
ali. Et sic etiā posses dicere qd mors triplex ē vt supra dictū
est. s. corporalis: spūalis r eterna. Corpāl: ē qñ aīa separa
tur a corpore: spūalis qñ de^o separāt ab aīa ratione cuius
cūq: pcti mortalis. Sz mors eterna ē qñ aliq: decedit cū
aliquo pctō mortali. de q Job. x. Libera me dñe de morte
eterna. Sed q mors sit triplex: sic poteris pbare cū pphē
ta in ps. cccij. vbi dī. mors pctōr pessima. s. in oī postero
ri intelligit suū pūs vt i hac particula pessima. sub qua intel
ligit mala r peior: r hoc sic. mors corpāl: mala ē: mors spū
alis peior: s. mors eterna pessima. Sed alibi dñs de^o hors
tat nos ad suscipiēdū xpm i hoc sacramēto vt. s. sumus sine
peccato mortali. vt in ps. cxxvj. vbi dicit ppheta. Surgite
postq̄s sederitis q māducat panē doloris. surgite iquit a le
cto egritudinis vanitatis supbie q māducat. i. māducare
intēditis panē doloris. id est corp^o xpi. Et dī panis dolo:
q: sine dolo: cōtritione pāpi nō debet. r ista sufficiāt q ad
pmū. Quātū ad scōm dicēdū. q oēs sacerdotes debent esse
dediti spūalib^o r nō tpalib^o. q xps redemptor nī dicebat
eijciēdo emētes r vēdētes colūbas cū funiculo: domus mea
dom^o oīonis vocabit. r ē dicere q sacerdos bon^o r dedit^o
reb^o spūalib^o dī dom^o dei. s. dedit^o reb^o tpalib^o nō dicet
dom^o dei sed spelūca latronū. i. pctōr vel diaboli. d quo sa
tis dictū fuit supra. nec dom^o oīonis dicet: sed dom^o male
dictionis: qm vt dicebat Augu. nemo pōt cōspicere simul
celū r terrā. sic Jo. viij. Nemo pōt duob^o dñis seruire. Et
nota qd illa eiectio xpi emētū r vēdētū de tēplo significat
quod boni sacerdotes: fideles r prudētes debēt manere in
ecclesia dei: r mali vt simoniaci r imperiti r alij huiusmodi

nota

3

deberēt expelli: ne mētiant. **S**z mirādus ē de multꝫ archie-
piscopis ꝛ ep̄is quātā diligētā adhibēt circa custodiā alicu-
ius fortalicij q̄ nō adhibēt tātā diligētā circa custodiā mul-
tarū aiarū: cū sit maxima differētia ꝛ p̄ cōsequēs maiꝫ peri-
culū. sed vbi maius piculū vertit: ibi cautius ē agēdū. sic in
ca. vbi malus d̄ ele. in vi. **S**z pro supradictꝫ nota qđ nec cle-
rici vel monachi secularibus negocijs se imiscere debēt. sic
in ca. ij. nec cle. vel mo. **S**z in cōtrariū est cōsuetudo clerico-
rū nr̄i tēporis: q̄ qñqꝫ bñ se itromittūt ī rebꝫ tēporalibꝫ qđ ē
horēdū. p̄ q̄ facit illud pphete in ps. xciiij. vbi dicit. **B**eatꝫ
hō quē tu erudieris dñe: ꝛ de lege tua docueris eū. **S**ed sa-
cerdotes ignari ꝛ cupidi qñqꝫ fauore rerū tēporaliū se itro-
mittūt ī causis beneficialibꝫ quocūqꝫ modo ꝛ via possint.
qđ est tristādū. de q̄bus ppheta in ps. xxxix. **T**hesaurizāt
ꝛ ignorāt cui cōgregēt ea. **E**t sic cōplēs sacerdotes decipiū-
tur: cū sint patres pauperū ꝛ faciūt se patres diuitiarum re-
rum tēporaliū ꝛ sic nō faciunt ea ad q̄ tenent ꝛ obligant: ꝛ
sic decipiunt. qm̄ sicuti ē patrū carnaliūz puidere filijs car-
nalibus in tēporalibus ꝛ spūalibꝫ: ita ē sacerdotū puidere
pauperibꝫ in tēporalibus ꝛ spūalibꝫ. sic in ca. qm̄. xvj. q. j.
ꝛ de ista materia deo duce aliqđ dicit. **S**ed p̄ dictis ꝛ dicē-
dis vide ca. negociatorē. lxxxviij. di. vbi dicit. **N**egociatorē
clericū ex inope diuitē: ꝛ ex ignobili gliosum q̄si quasdā pe-
stes fugite. **E**t quo eliciūt canonice qđ pestꝫ sit fugiēda. **E**t
sic dicit xp̄s redemptor noster. **F**ilioli mi si aliqua p̄secutio
fuerit in aliquo loco fugite de ciuitate in ciuitatē. **M**at. x. ꝛ
Ysi. dicebat in li. ethimo. qđ pestꝫ est morbus cōtagiosus q̄
corrupto vno aiali faciliter ad alia trāsfit. **E**t sic cōcluditur
qđ tā pestis corporalis q̄ spūalis semp̄ est fugiēda. qz sicut
corporalis corrupit corpora: ita spūalis. i. peccatū mortale
ꝛ consortiūz mali hominis aiam. sic propheta ps. xvij. cum
sancto sanctus eris. ꝛc. sed notādū qđ negotiū dicitur tribꝫ
modis. primo quilibet actus secularis rerū vt in capitulo. j.
ne cle. vel vo. ꝛc. secundo modo dicitur negotiumulare:

iudiciū de rebus secularibus, vbi dicitur q̄ clericis nō licet
nisi inter clericos tātuz. rj. q. j. et his. tertio modo dicit q̄ sit
inter seculares homines: qd̄ etiā nō licet clericis nisi de his
que pertinet ad iudiciū ecclesie puta d̄cimis. Sed clerici qd̄
operant debeāt dare rebus spūalibus. sic *Ero. rrr.* vbi dicitur.
faciesq̄ altare. r̄c. sic in ca. rj. q. j. vbi dicitur duo sunt ge-
nera christianoꝝ. est enī genus qd̄ mācipatū diuino officio
r̄ deditū cōtēplationi r̄ orationi: ab oī strepitu tēporalium
cessare cōuenit vt sunt clerici r̄ deo deuoti videlicet cōuersi.
Cleros enī grece: latine fors. inde huiusmodi homines vo-
cātur clerici. i. sorte electi. **D**ēs enī deus i suos elegit. hi nāq̄
sunt reges. i. se r̄ alios in virtutibus regētes: r̄ ita in deo re-
gnū habēt r̄ hoc designat corona in capite. Hanc coronaz
habēt ab institutione *Romane ecclie* in signū regni qd̄ in
x̄po spectat. *R*asio vero capitis est tēporaliū omniū depo-
sitiō. Illi enim victu r̄ vestitu contēti: nullam inter se habē-
tes proprietatem: debent habere oīa cōmunia. Aliud vero
genus christianoꝝ vt layci: laos enī grece latine populus.
licet his tēporalia possidere: sed nō nisi ad vsum. Nihil mi-
serius est q̄ propter nūmuz deum cōtemnere. Nihil felici⁹
est q̄ propter deum mundum cōtemnere. cōcellum est vro-
res ducere. causas agere. terram colere. inter virum r̄ vroꝝ
iudicare. causas agere: oblationes super altaria ponere
sic semper decimas dare: r̄ ita saluari poterunt. Quantum
ad tertiu⁹ dicēdum q̄ sic teneant. vt in ca. j. di. rliij. vbi dī.
Sacerdos de bonis ecclesie tibi pmissuz ē viuere: s̄ nō vt
lururieris. hoc etiam tenet archi. in ca. statutū. de rescriptis
li. vj. hoc etiam tenet dñicus. rliij. di. in principio. sic etiam
dominicus in capitulo presenti d̄ officio ordinarij. lib. o. vj.
sic etiam. *Joan. de lignano.* sic etiaz abbas in cle. gratie de
rescriptis. sic abbas in capi. finali de pecu. cle. etiā de pp̄io
patrimonio. sic etiam enri. scrutatur veritatis in rubrica de
cle. non re. r̄ in pluribus alijs iurib⁹. Et sic video: fortassis
quod periculosum sit clericari.

Sed utruq; clerici teneant ad restitutionē de fructibus
ecclie pceptis: sed male cōsumpt;. Dicēdū q; pro ista
materia vtile esset te videre ep̄m abulen. sup mar. q. lxxiiij.
qui in hac materia subtiliter se habuit. iducēdo illā autoris
tatē numeri. xviiij. qn̄ dedit de^o decimas fili; leui dicēdo oēs
decimas israeli in possessionē deberi pro ministerio qn̄ ser
uiūt in tabernaculo feder;. Et cōsequēter ecclia dat illa bo
na vt paupes ide alant: q; ecclia recipit bona d̄ elemosinis
fideliiū ⁊ vult q; in illis expēdant. maxime q; ecclia cū sit a
deo instituta ē optime ordinata: ⁊ singule res sue sunt bene
disposite. Fruct^o ergo suos ad bonū finē ordinat: q; ditari
nō est bonū sed ptinet ad auariciā: ⁊ etiā ē occasio peccādi.
j. ad Thimo. vj. Qui volūt diuites fieri: icidūt i laqueū dia
boli. Nō enī ecclia intēdit quēpiā ditare: s; solū dare sustēs
tationē. Quod autē aliud ē ab ecclia nō est irētū cū nec ip̄e
res posse sunt nisi ad supplēdā indigētiā nostrā. Et inde
vocant vtilis: q; ad vtiū sunt. ⁊ maxime cōpetit xp̄ianis ⁊
potissime clericis. j. ad Thimo. vj. Est q̄st^o magn^o pietas
cū sufficiētia: glo. i. lucrū nostrū nō est i hoc q; cōgregemus
multas diuitias: sed i hoc qd̄ habeam^o sufficiētiā p̄ necessa
rijs: ⁊ de reliquis pietatē. i. elemosinā faciam^o. ⁊ iudic̄ ibi
causa. s. nihil enī in hūc mundū intulimus. nec auferre quid
possumus. Habētes autē alimenta ⁊ quibus tegamur his
conteri simus. Et sic pōdera passum scilicet qd̄ ecclesia non
intendit clericis dare nisi necessaria. Si autē aliqua super
fuerint vult quod illa expendantur in vsus pauperū vt in
nuitur. rij. q. j. in capitu. illi. et in capi. res ecclesie. ⁊ in capi.
nulli episcoporū. ⁊ in capitu. si prenotū. clerici ergo tenent
expendere fructus ecclesie in pias causas ad quas ecclesia
illos instituit. si autem ecclesiastici in alios vsus expendant
peccant. ⁊ tamen quia clerici effecti sunt domini fructuū li
cite acquiritorū de beneficijs suis: si in alios vsus expendes
runt: etiā si sint turpes vsus transferuntur dominiū sicut si das
rent de bonis patrimonialibus peccāt tamē mo: taliter q;

faciunt cōtra ecclie institutionē ⁊ intētionē. Pro quo rogo
pōdera illā particulā mortaliter. sed qz dñium trāssert nō
cōpetit repetitio. sic in glo. illi⁹. c. q̄ habetis. xiiij. q. v. Sz p
supradicta materia vide Tho. secūda secūde. q. clxxv. per
totū presertim ad septimū. sed vtrū clerici teneant oia q̄ sibi
superfluūt i elemosinas largiri: Pro ista materia vide epis
copū abulen. sup Mat. iij. q. lxxxiij. vbi recitat opiniones
aliquorū dicēdo. Aliq̄ dicūt qz sic. ⁊ qd mortaliter peccant
nō largiēdo. qz Luce tertio dicit sup illo verbo: qui hēt du
as tunicas det vnā nō habēti. dicit. glo. de duab⁹ tunicis di
uit ēdis dat̄ preceptū eo qd si vna diuidat̄: nemo vestitur
in dimidia tunica: ⁊ nudus remaneret qui accipit ⁊ qui de
dit. Sed per largitionē vni⁹ tunice intelligūtur ea q̄ super
fluūt ad necessitatē vite. vt patet in eadē glosa. ergo dare su
perflua est sub precepto. ⁊ p cōsequēs q̄ nō dat illa peccat
mortaliter. qd a fortiori erit in clericis. Itē q̄cumqz cōsumit
qd alterius ē: tenet̄ ad restitutionē. bona autē clericorū pau
perū sunt. vt innuitur in glosa. Hieroni. sup Michē. ergo
tenebit̄ a fortiori dare superflua pauperib⁹. ⁊ sic nō dando
peccabit mortaliter. Sed pro supradictis sciēdū qd liceat
clerico expendere ⁊ quid dare teneat̄ in elemosinā. Dicē
dū est qd clericus pōt habere bona patrimonialia vel alias
vndecūqz licite acq̄sita: ⁊ pōt habere bona ecclie vel obtē
tu ecclie acquisita: qz ista licita ⁊ hōesta qz iuste acq̄sita. de
primis bonis dicēdū qd clericus habet potestātē liberā ⁊
plenā in illis. qz est verus dñs ⁊ plenus dñs illorū sicut lai
cus bonorū suorū: ⁊ quātū ad hoc licitū est. s. clerico vti res
bus suis sicut voluerit. ⁊ ex hac parte nullum est pctm̄. pōt
tñ accidere pctm̄ ex inordinato modo vel fine. s. vt intendit
de fine vt sicut clericus ad luxuriādū dispēsēt bona sua dā
do illa meretricib⁹. vel dādo histrionib⁹ ad laudē hūanaz
⁊ propter delectationē ludorū suoz: nā talib⁹ donare pctm̄
est: ⁊ etiam laicis qz alicui talium nō licet dare ex hac causa
vt ait Augusti. super. Ioan. lxxvi. di. vbi text⁹ dicit. Do

nare res suas histrionib⁹ vitiū ē imane: nō virtus. ⁊ scit^r de
talib⁹ q̄s sit frequēs fama cū laude q̄ laudat peccator i de
fiderijs aīe sue: ⁊ q̄ iniqua egerit bñdicet ⁊ etiā i ca. q̄ vena
torib⁹. de modo patet: vt si p̄ superabūdātiā vel defectū bo
na sua distribuat: nā distributio bonoz pertinet ad virtutē
liberalitat^r. *Ethico. iiii.* cōsistit tamē ois virtus in medio ⁊
corrūpit per superabūdātiā ⁊ defectū *Ethico. ij.* ⁊ ideo dā
do magis quā oportet vel expēdēdo magis quā decet pec
catū est. etiam p̄ defectū est pctm̄: vt si nō eroget quantū te
netur. istis modis etiā laicus peccat expēdēdo bona patri
monialia vel acquisita p̄ prijs laborib⁹. q̄ nulla res est in
qua liceat homini agere cōtra virtutem. ⁊ ideo cuicumq̄ li
cet expēdere bona q̄ possidet iuste ⁊ sic percōsequēs ad vir
tutem ptinet cuicumq̄ sic expēdēdo ⁊ q̄cūq̄ egerit. quia si
egerit aliqua cōtra virtutē peccat. verū est tamē q̄ clericus
magis peccat etiā expēdēdo propriū patrimoniū q̄ laic⁹
cum teneat esse in maiori gradu virtutis q̄ laicus. Sed p̄
ista materia vide tho. secūda sc̄de. q. clxxxv. ad septimum ⁊
q̄ parū supra fit mētio illius autoritatis *Lu. xxij.* q̄ nō ha
bet gladium vēdat tunicā ⁊ emat eū. gladius. s. spiritualē q̄
est verbū domini: de quo ephe. vj. gladi⁹ spūs. ⁊c. Itē per
gladium pōt intelligi passio martirij. sic *Luce. ij.* tuā ipius
aīam p̄trāsibit gladius. Dicit ergo cuilibet vt emat gladi
um. glo. i. oīa exponat p̄ audiēdo verbū dei. Cuilibet etiā
dī vt vēdat tunicā glo. i. carnem p̄ priā: q̄ est tunica anime:
martirio exponatur: ⁊ ita coronam martirij sibi emat. Sed
omnes sacerdotes ⁊ religiosi deberent notare illam auctori
tatem ad gala. vj. que docet ne se immisceant rebus tempo
ralibus vel secularib⁹ negocijs q̄ auctoritas talis est. *Adi
hi absit gloriari nisi in cruce dñi nři Jesu xp̄i per quē mihi
mundus crucifixus est ⁊ ego mundo.* glosa. i. vt nō eum tes
neam. quia nec ego aliud cupio. nec ipse mundus suum alis
quid in me cognoscit: sicut dñs ait. venit princeps mūdi hu
ius ⁊ in me nō habet quicq̄. Est enim sensus. mūdi concus

πισcentie non habēt in me dominium: nec mūdus se iam mi
hi ingerit: quia ego cōtra eum sum fortis: qz si homo sit da
tus mundo z mundus eum quasi viuus cōcupiscit. ex quo
clarius elicietur p multis. qz si homines sequātur mundū:
mund⁹ tanq̄ res viua inseqtur eos. quod est valde notādū
presertim pro sacerdotibus. Sed pro dictis z dicēdis nota
qz omnes sacerdotes z om̄s religiosi tam diuites q̄s paupes
res debem⁹ cōsiderare qz mors quādoqz adueniet: z si tar
det tamē nulli parcat. Et si aliq̄s quereret q̄ est causa qua
re amamus res temporales cuz ipse non amēt nos quia est
cōtra regulā. Aristote. Ethico. vij. z. ix. vbi dicit. oīs amor
verus debet esse reciprocus vt amo te qz amas me: z si nos
amamus res tpales: tamē ipse res nō amāt nos. igif. zc. Et
qz amor est vis vnitiua vel cōcretiua in rē amatā. Pro qui
b⁹ vide q̄ ait Bernar. ad monialē. Dic mihi vbi sunt ama
tores huius mndi: q̄ pauca ante tpa nobiscū erāt: quid enī
eis pfuit res tēporalis cū eis q̄ntū ad tēporalia nihil remā
sit nisi caries z vermes: Quid eis profuit inanis gloria: bre
uis leticia: mundi potentia: carnis voluptas: false diuicie:
magna familia: māgna concupiscentia: vbi risus: vbi io
cus: vbi iactantia: vbi arrogantia: heu de tanta letitia in
quantā tristitiā: de illa magna exultatione ceciderūt in ma
gnam ruinā z in magna tormēta. quicquid eis accidit: tibi
accidere poterit. Pro quo nota auctoritatem Matth. viij.
capi. que dicit qz nemo potest duobus dñis seruire. sic dice
bat Augusti. supra qz nemo potest simul cōspicere celum z
terram. z sic concludēdo dicim⁹ qz sacerdotes siue religiosi
non debēt se immiscere secularibus negotijs: qm̄ debēt ora
re p se z pro pplo dei. vt in capi. duo. xij. q. j. z sic Luce. xj.
dicatur. Petite z dabit vobis. q̄rite z inuenietis. pulsate z
aperietur vobis. Petite. glo. idest orādo. Querite. i. ope
rando. Pulsate. s. perseverando. vel aliter petite. s. orando.
querite. s. ieiunādo. pulsate. s. elemosinas faciendo. Et sic fa
cit auctoritas Lu. xvij. oportet semper orare. Et qz dī hic

nup q̄ sacerdotes siue religiosi nō debent se imiscere secula
rib⁹ negotijs. pro quo vide ca. ex merito. vj. q. j. vbi inter ce
tera dī. dū caput egrotat cetera mēbra dolent. Item alibi.
Nō potest esse fidelis hoibus q̄ infidelis ē deo. vt in ca. nō
potest. ij. q. vij. Cuius līa talis ē. Nō potest erga hoies eē
fidelis: qui deo extiterit infidelis. ⁊ sic nimis vulgatū est qđ
capita tot sensus. Et sic dī in capi. vtinā. lxx. di. vnaqueq̄
provincia abūdat in suo. Et sic vir bon⁹ ⁊ iust⁹ seq̄tur bo
na ⁊ iusta: ⁊ vir malus ⁊ iniust⁹ mala ⁊ iusta: qđ nota. Sz
pro ordine orādi sciēdū qđ orās d̄bet orare pie ⁊ p̄seuerāter.
Matth. vij. ⁊ p̄ se Jo. xvij. ⁊ ad salutē. Mathei. xvij. ⁊
Mathei. vj. dicitur cū oratis pater noster. ⁊c. Placeat xp̄o
redēptori nro qđ talia petam⁹ quibus mereamur cōsequi
vitam eternam. Amen.

Finit speculum ecclesie.